

GELDERS ENERGIEAKKOORD

Monitoring Rapportage Nulmeting + 4 jaar (T₀₊₄)

RES-regio Arnhem/Nijmegen

September 2020

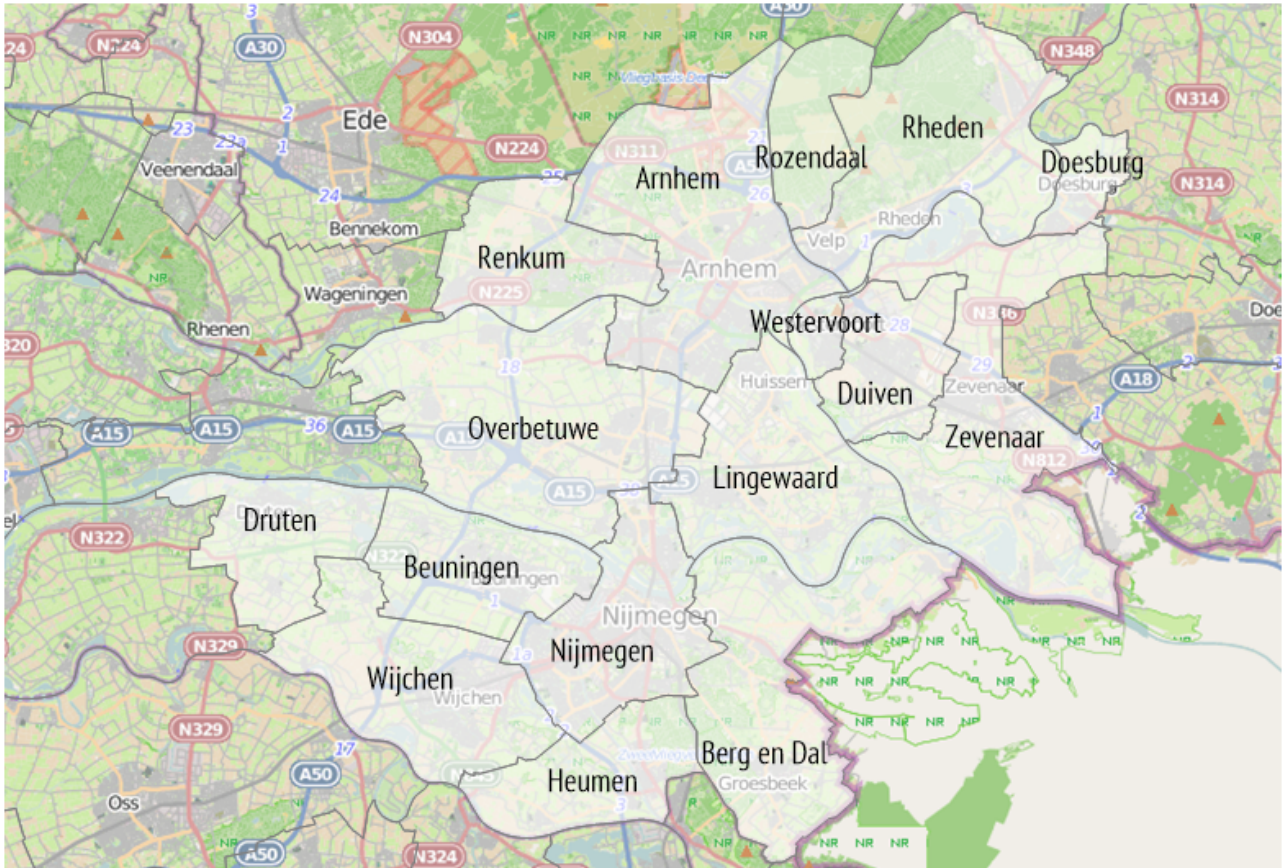
In opdracht van het Gelders Energieakkoord en Provincie Gelderland

Uitgevoerd door:

- Alliander
- Rijkswaterstaat

Overzichtskaart van RES-regio Arnhem/Nijmegen

In onderstaande kaart worden de gemeenten binnen RES-regio Arnhem/Nijmegen getoond.

Samenvatting Arnhem/Nijmegen

Sinds de officiële start op 17 maart 2015 hebben al meer dan 200 partijen het Gelders Energieakkoord (GEA) ondertekend. Hierin zijn de nationale doelstellingen van het SER Energieakkoord doorvertaald naar de Gelderse context met als punt op de horizon een klimaatneutraal Gelderland in 2050. In het GEA en de bijbehorende uitvoeringsagenda wordt het belang van een regelmatig 'meten en vooruit kijken' onderschreven.

Deze rapportage geeft inzicht in de meest recente, bekende gegevens omtrent energiegebruik in Gelderland. Door deze rapportage is het mogelijk de ontwikkeling van het energiegebruik en duurzame opwek in Gelderland in beeld te krijgen. De gegevens zijn nog niet exact uitgekristalliseerd. De definitieve gegevens komen vaak pas geruime tijd later volledig beschikbaar. Toch geven deze rapportages een redelijk goed beeld van de stand van zaken met betrekking tot de energietransitie in Gelderland.

Voor u ligt de samenvatting waarin opnieuw wordt gekeken naar de trends en inzet gerelateerd aan de speerpunten van het GEA. De gegevens zijn voor drie verschillende aggregatieniveaus vastgelegd: de provincie als geheel, de Gelderse regio's (exclusief en inclusief grensoverschrijdende gemeentelijke samenwerkingsverbanden) en voor de Gelderse gemeenten.

Enkele kerncijfers van Arnhem/Nijmegen

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal inwoners [aantal]	718.842	722.312	725.759	730.428	735.203	738.436
Aantal woningen per 1 januari [aantal]	320.657	324.375	327.240	327.997	331.344	334.909
Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (x 1.000 euro) [aantal]	27,0	26,8	27,9	28,6	?	
Aantal personenauto's per 1 januari [aantal]	321.530	323.765	327.910	333.185	339.485	345.065
Aantal geregistreerde bedrijfsauto's per 1 januari [aantal]	32.873	33.128	33.542	34.225	35.680	35.987

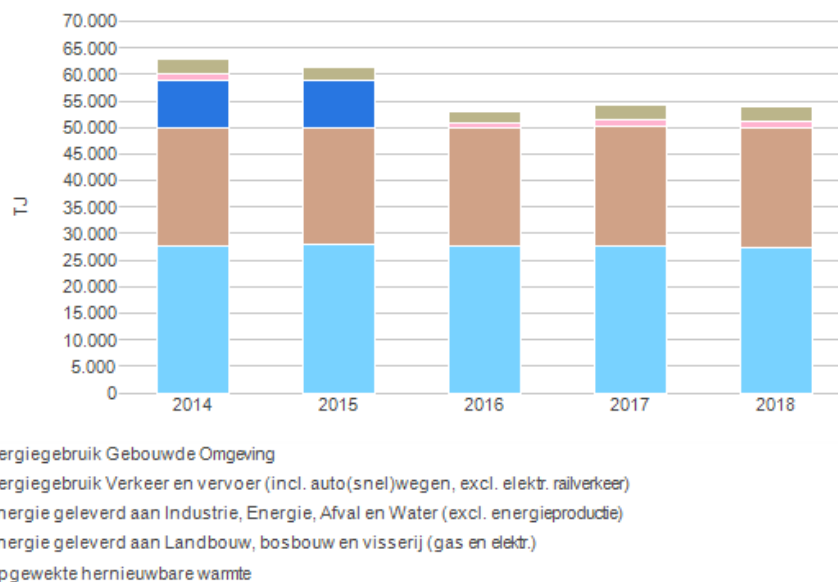
Eenheid:

aantal

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek / ABF Research - Systeem woningvoorraad (Syswov)

Trendoverzicht energieverbruik hoofdsectoren

Onderstaand een overzicht van de trend in energiegebruik van de vier hoofdsectoren en hernieuwbare warmte. Hernieuwbare warmte wordt separaat opgenomen, omdat deze energie geen onderdeel vormt van de energie die via het openbare gas- en elektriciteitsnet wordt geleverd. In deel I van de GEA monitoring rapportage worden deze totalen nader uitgesplitst en verder toegelicht.

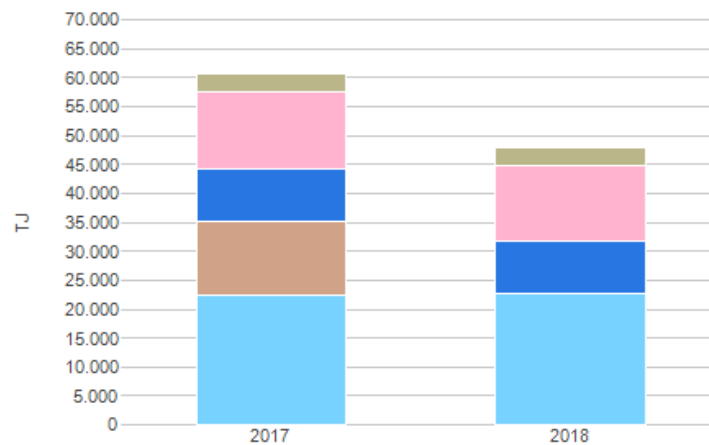

Eenheid: TJ

Bron: Berekening (sub)totalen, Berekening brandstof, Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens, Rijkswaterstaat:

Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Totaal overzicht energiegebruik 2017 en 2018

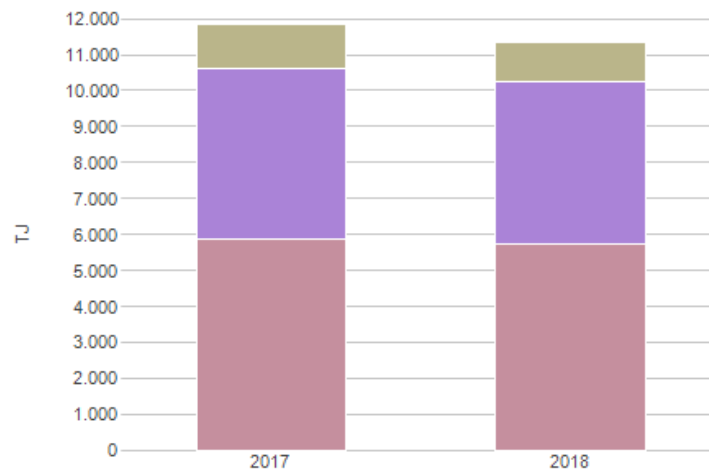
- Totaal bekend energiegebruik Verkeer en vervoer (incl. auto(snel)wegen, excl. elektr. railverkeer)
- Totaal zakelijk gas geleverd aan bedrijven en instellingen
- Totaal zakelijk elektriciteit geleverd aan bedrijven en instellingen
- Totaal gasgebruik woningen (temperatuurgecomigeerd)
- Totaal elektriciteitsgebruik woningen

Eenheid: Tj

Bron: Berekening brandstof, Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

Bij uitzondering bevat het totaal gasgebruik bedrijven en instellingen in bovenstaande figuur voor 2018 ook het gasgebruik voor sector D. De reden hiervoor is een methode-wijziging bij het CBS, enkel voor de cijfers gepubliceerd over 2018. Sector D omvat de gascentrales die elektriciteit en warmte produceren, deze tellen dubbel mee (voor zowel gas en elektriciteit) waardoor ervoor gekozen is om voor 2017 en eerder het totale gasverbruik exclusief D te gebruiken

Zakelijk energiegebruik

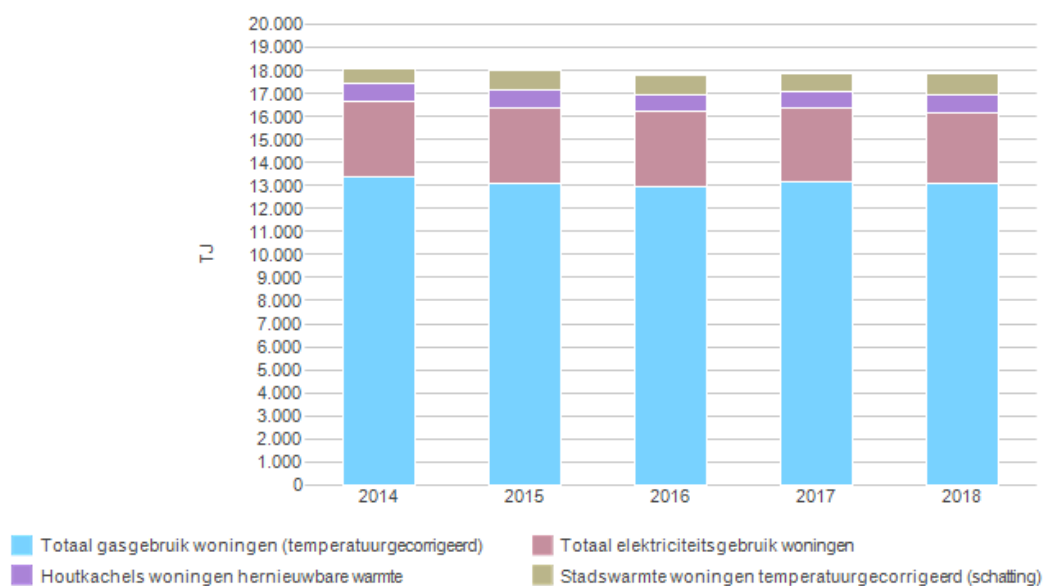

- Totaal bekende energie geleverd aan Industrie, Energie, Afval en Water (excl. energieproductie)
- Totaal bekende energie geleverd aan Commerciële dienstverlening (gas en elektr.)
- Totaal bekende energie geleverd aan Publieke dienstverlening (gas en elektr.)
- Totaal bekende energie geleverd aan Landbouw, bosbouw en visserij (gas en elektr.)

Eenheid: Tj

Bron: Optelling en waar nodig bijinschatting o.b.v. CBS-gegevens

Totaal energiegebruik woningen

Bron: Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen, Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal,

Extrapolatie gemiddeld gasgebruik naar warmtewoningen

Het CBS is in 2019 gestart met aanpassen van de methode om stadswarmte woningen te berekenen. Hierdoor is deze voor 2018 niet gepubliceerd. In de figuur hierboven (en in de Klimaatmonitor) worden de cijfers van 2017 gextrapoleerd naar 2018.

Cijfermatig overzicht energiegebruik in 2018

Sectoren	SBI	Branche	Gas 2018 (m3)	Elektriciteit 2018 (kWh)	Energie 2018 (TJ)	Energie 2017(TJ)	Totaal per sector 2018 (TJ)	
Woningen		Woningen	395.100.000	857.200.000	15.590	15.631	15.590	
Landbouw	A	Landbouw, bosbouw en visserij	26.487.000	70.457.000	1.092	1.213	1.092	
Industrie, energie, afval en water	B	Winning van delfstoffen	82.000	7.982.000	31	25	10.119	
	C	Industrie	183.241.000	943.672.000	9.197	9.221		
	D	Productie en distr. van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	51.291.000*	73.503.000	265	326		
	E	Winning en distr. van water-, afval- en afvalwaterbeheer en sanering	6.250.000	55.134.000	396	418		
	F	Bouwnijverheid	4.127.000	27.702.000	230	223		
	Commerciële dienstverlening	G	Groot- en detailhandel	27.644.000	308.301.000	1.985	2.086	5.745
H		Vervoer en opslag	16.407.000	158.269.000	1.089	1.072		
I		Logies-, maaltijd en drankverstrekking	18.651.000	112.644.000	996	948		
J		Informatie en communicatie	1.339.000	59.798.000	258	276		
K		Financieel activiteiten en verzekeringen	6.413.000	52.018.000	390	405		
L		Exploitatie van en handel in onroerend goed	7.602.000	58.765.000	452	512		
M		Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten	6.652.000	57.842.000	419	440		
N		Administratieve en ondersteunende activiteiten	2.717.000	19.548.000	156	143		
Publieke dienstverlening		O	Openbaar bestuur en defensie;verplichte sociale verzekeringen	12.814.000	122.066.000	845	975	4.525
		P	Onderwijs	12.912.000	55.723.000	609	631	
	Q	Gezondheids-en welzijnszorg	42.731.000	232.331.000	2.189	2.206		
	R	Kunst, amusement en recreatie	9.963.000	58.483.000	526	536		
	S	Overige dienstverlening	8.083.000	27.853.000	356	400		
	U	Extraterritoriale organisaties en lichamen	2.000	12.000	0	0		
Mobiliteit		Wegverkeer	-	-	18.303	18.035	22.692	
		Wegverkeer - snelwegen	-	-	9.473	9.447		
		Wegverkeer - excl. snelwegen	-	-	8.831	8.588		
		Mobiele werktuigen	-	-	1.438	1.392		
		Binnen- en recreatievaart	-	-	2.844	2.946		
		Railverkeer diesel	-	-	107	103		
Warmte		Gebruik hernieuwbare warmte(1)	-	-	2.795	2.671	3.435	
		Gebruik fossiele warmte(2)	-	-	640	631		
Energie totaal		Totaal bekend energieverbruik	-	-	62.558(3)	62.833	62.558	

Toelichting kleuren in tabel

Bijgeschatte gegevens

Voor 2016 en 2017 is de hoeveelheid gas geleverd aan sector D niet beschikbaar, en voor 2018 slechts voor een tiental gemeenten. Wanneer deze niet bekend is wordt deze waarde bijgeschat voor het GEA; deze bijchatting is mogelijk onbetrouwbaar. Hierdoor worden deze waarden ook niet meegenomen in de berekening van het energieverbruik voor sector D en het totale energieverbruik in hoofdsector Industrie, energie, afval en water in deze tabel. Hierdoor kan de optelling van losse velden in de tabel afwijken van het getoonde totaal.

* De getoonde waarden voor het gasgebruik in sector D bevatten een bijchatting uitgevoerd voor het GEA.

Cijfermatig overzicht energiegebruik in 2018 (toelichting bij tabel)

1. Gebruik hernieuwbare warmte wordt als separaat onderwerp gepresenteerd, omdat de beschikbare gegevens niet altijd aan de sectoren gekoppeld kunnen worden. Hernieuwbare warmte bestaat uit verschillende opties, zoals hernieuwbare warmtelevering vanuit een Afvalverbrandingsinstallatie (AVI) of bio-WKK, houtkachels en bodemwarmte.

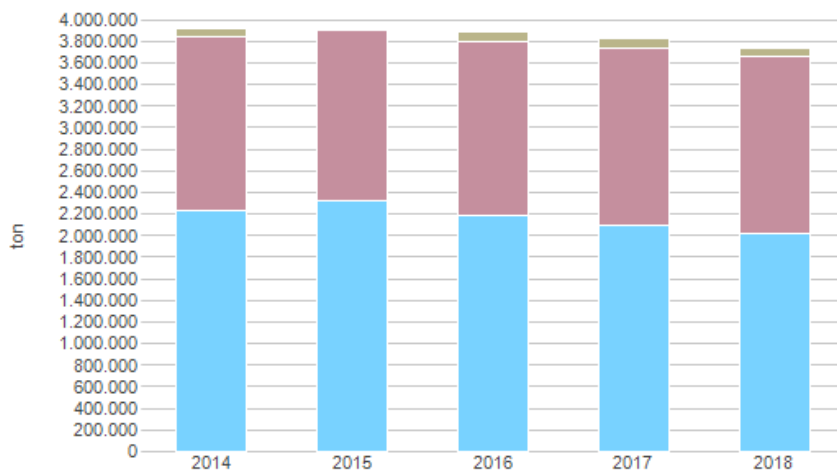
2. Gebruik fossiele warmte is gebaseerd op gegevens die door de warmteleveranciers in Gelderland aan Alliander zijn geleverd. De gegevens met betrekking tot de geleverde warmte zijn door Alliander uitgesplitst in een hernieuwbaar deel en een fossiel deel. Het fossiele deel hangt samen met het gebruik van aardgas en niet-biogene afvalstoffen als brandstof. Het hernieuwbare deel hangt samen met het gebruik van biomassa en biogene afvalstoffen als brandstof of bodemwarmte als bron.

3. De waarde van het Totaal bekend energieverbruik in deze tabel wijkt af van vergelijkbare waarden elders in het rapport. Dit wordt veroorzaakt doordat gekozen is om in deze tabel het absolute gasgebruik van woningen op te nemen. Elders in het rapport is het voor de fluctuerende buitentemperatuur gecorrigeerde gasgebruik opgenomen in het Totaal bekend energiegebruik. Het Totaal bekend energieverbruik is in deze tabel een optelling van de verschillende sectoren in de tabel.

In deze tabel zijn op enkele plaatsen getallen opgenomen, die niet door Rijkswaterstaat in de Klimaatmonitor zijn gepubliceerd. Het gaat om bijschattingen van de energiegebruiken van branches, die vanwege wettelijke beperkingen niet gepubliceerd mogen worden. De reden daarvoor is dat ze herleidbaar zijn naar individuele gebruikers. Rijkswaterstaat maakt in de Klimaatmonitor onderbouwde bijschattingen voor de ontbrekende branches en berekent daarmee het totale energiegebruik van de desbetreffende sector. De bijschattingen worden door Rijkswaterstaat alleen gebruikt als ze maximaal 20 % uitmaken van het subtotaal waarin ze worden opgenomen, maar niet separaat gepubliceerd. Het GEA heeft besloten deze bijschattingen op eigen verantwoordelijkheid in deze tabel op te nemen, zodat de tabel compleet is en inzichtelijk is hoe de optellingen van de sectoren tot stand zijn gekomen. De bijschattingen zijn met een kleur gemarkeerd. De mate van nauwkeurigheid van deze bijschattingen kan niet bepaald worden.

Trendoverzicht CO2-uitstoot als gevolg van energiegebruik

De energiedragers (gas, elektriciteit, warmte en voertuigbrandstoffen) zijn met behulp van CO2-emissiefactoren omgerekend naar de corresponderende hoeveelheden uitgestoten CO2.

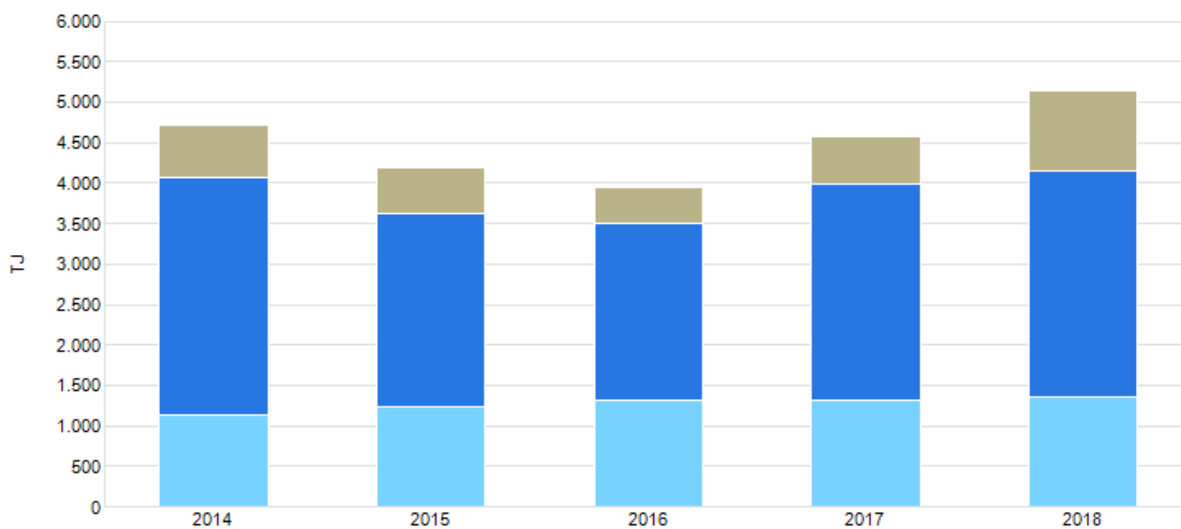

- CO2-uitstoot Gebouwde Omgeving (gas, elektr. en warmte, tier 3/tier 2)
  - CO2-uitstoot Verkeer en vervoer incl. auto(snel)wegen, excl. elektr. railverkeer (scope 1, tier 1)
  - CO2-uitstoot Industrie, Energie, Afval en Water (gas en elektr., tier 3)
  - CO2-uitstoot Landbouw, bosbouw en visserij, SBI A (gas, elektr., tier 3)
- Eenheid: ton

Bron: Berekening CO2-uitstoot o.b.v. emissiefactoren, Emissieregistratie

Trendoverzicht opwek en gebruik van hernieuwbare energie

Onderstaand een overzicht van de trend in hernieuwbare energie in de drie energiedragers. Dit zijn bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit, bekende opgewekte hernieuwbare warmte en bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer. In deel II worden deze totalen nader uitgesplitst.

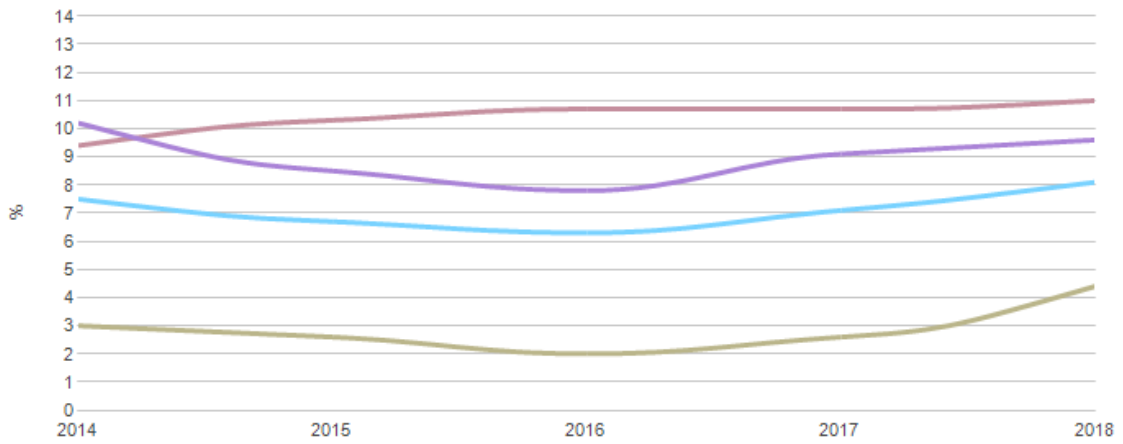
- bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit
  - bekende opgewekte hernieuwbare warmte
  - bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer
- Eenheid: Tj

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

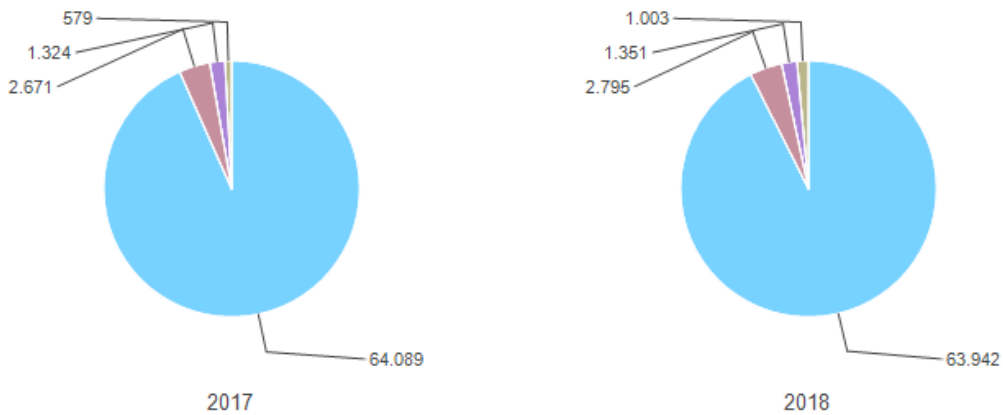
Percentage opwek en gebruik van hernieuwbare energie

Door bovenstaande hoeveelheden gebruikte energie en in Gelderland gebruikte hernieuwbare energie op elkaar te delen kunnen de percentages hernieuwbare energie bepaald worden.

- Percentage bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer)
  - Percentage bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit
  - Percentage bekende opgewekte hernieuwbare warmte
  - Percentage bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer
- Eenheid: %

Bron: Berekening o.b.v. gegevens meerdere bronnen

- Totaal bekend energiegebruik (incl. hern. warmte, zonnestroom 'achter de meter' en auto(snel)wegen)
  - Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte
  - Totaal bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit
  - Totaal bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer
- Eenheid: Tj

Bron: Berekening (sub)totalen, Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

De opgewekte hernieuwbare energie voor verkeer en vervoer bevat bijgemengde biobrandstoffen voor verkeer. Deze brandstoffen (energiedragers) worden waarschijnlijk niet in Gelderland geproduceerd; de energie uit deze dragers wordt wel in Gelderland gebruikt.

	2014	2015	2016	2017	2018
Totaal bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit [TJ]	1.142	1.232	1.308	1.324	1.351
Percentage bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit [%]	9,4	10,3	10,7	10,7	11,0
Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte [TJ]	2.920	2.386	2.187	2.671	2.795
Percentage bekende opgewekte hernieuwbare warmte [%]	10,2	8,5	7,8	9,1	9,6
Totaal bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer [TJ]	655	572	449	579	1.003
Percentage bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer [%]	3,0	2,6	2,0	2,6	4,4
Totaal bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer) [TJ]	4.718	4.190	3.943	4.574	5.149
Percentage bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer) [%]	7,5	6,7	6,3	7,1	8,1

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Berekening o.b.v. gegevens meerdere bronnen

Trendoverzicht investeringen en arbeid gerelateerd aan de energietransitie

Van een deel van de geïnstalleerde technieken is bepaald hoeveel investeringen en arbeid deze met zich mee hebben gebracht. Onderstaand een overzicht van de trend in totale investeringen en totale arbeid van de technieken waarvoor deze gegevens beschikbaar zijn. In deel III worden deze totalen nader uitgesplitst.

	2014	2015	2016
Totaal arbeid (jaarlijks) [FTE]	205	?	300
Totaal investeringen (jaarlijks) [miljoen euro]	24,1	?	34,1
Totaal onderhoudskosten (jaarlijks) [miljoen euro]	2,9	3,0	4,1

Bron: berekening Rijkswaterstaat o.b.v. kentallen ECN

Samenvatting energievoerders Gelderland

Lokale coöperaties spelen een belangrijke rol in het realiseren van hernieuwbare energie opwek en het behoud van draagvlak. In onderstaande tabel zijn enkele gegevens samengevat over de coöperaties die in 2019 actief zijn.

	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal collectieve zonprojecten [aantal]	19	31	42	96	129
Aantal coöperatieve windparken [aantal]	4	5	5	6	6
Aantal projectcoöperaties zon [aantal]	3	5	7		
Aantal zonprojecten met crowdfunding/ financiële participatie [aantal]	10	13	15		
Vermogen collectieve zonprojecten [kW]	1.472	2.702	3.792	10.766	14.681
Vermogen coöperatieve windparken [kW]	7.175	17.175	17.175	26.350	26.350
Vermogen projectcoöperaties zon [kW]	212,68	364,34	508,54		
Vermogen zonprojecten met crowdfunding/ financiële participatie [kW]	545,62	742,26	1.231,58		
Lokale Energiecoöperaties (cumulatief) [aantal]				51	59
Productie Coöperaties (cumulatief) [aantal]				30	38

Bron: Lokale Energie Monitor

INLEIDING

Sinds de officiële start 17 maart 2015 hebben meer dan 200 partijen het Gelders Energieakkoord (GEA) ondertekend. Daarin staat het volgende doel geformuleerd: “De ambitie is simpel. Doorvertaling van het SER Energieakkoord naar concrete en resultaatgerichte samenwerking in de lokale realiteit van de implementatie en uitvoering van maatregelen die daarmee een concrete, meetbare en relevante bijdrage leveren aan de transitie naar een klimaatneutraal Gelderland. Punt op de horizon is klimaatneutraal Gelderland in 2050”.

Wanneer de nationale doelstellingen worden verdeeld op basis van het aantal inwoners, dan neemt Gelderland een aandeel van 0,12 voor haar rekening en dat levert de volgende doelstellingen op:

- Besparing van 1,5 % per jaar in de periode 2013-2023.
- Toename van het aandeel hernieuwbare energieopwekking naar 16% in 2023.
- In 2030 55% CO2-reductie ten opzichte van 1990.
- In 2050 100% CO2-reductie ten opzichte van 1990.

Deze rapportage geeft inzicht in de meest recente, bekende gegevens omtrent energiegebruik in Gelderland. Door deze rapportage is het mogelijk de ontwikkeling van het energiegebruik en duurzame opwek in Gelderland in beeld te krijgen. De gegevens zijn nog niet exact uitgekristalliseerd. De definitieve gegevens komen vaak pas geruime tijd later volledig beschikbaar. Toch geven deze rapportages een redelijk goed beeld van de stand van zaken met betrekking tot de energietransitie in Gelderland.

Voor u ligt het monitoring rapport waarin opnieuw wordt gekeken naar de trends en inzet gerelateerd aan de speerpunten van het GEA. De gegevens zijn voor drie verschillende aggregatieniveaus vastgelegd: de provincie als geheel, de Gelderse regio's (exclusief en inclusief grensoverschrijdende gemeentelijke samenwerkingsverbanden) en voor de Gelderse gemeenten.

Samenwerking

De jaarlijkse monitoring is opgesteld door nauwe samenwerking van Alliander en Rijkswaterstaat. Alliander heeft daarbij een deel van de data verzameld als ook leiding gegeven aan het proces. Rijkswaterstaat heeft met haar Klimaatmonitor de jarenlange expertise inclusief data ingebracht met betrekking tot de monitoring van lokaal en regionaal energie- en klimaatbeleid.

Leeswijzer

De rapportages volgen de belangrijkste speerpunten van het Gelders Energieakkoord.

Na een uitgebreide samenvatting en inleiding begint de gedetailleerde rapportage met Deel I over het energiegebruik. Deze is ingedeeld in 5 hoofdsectoren:

- Gebouwde omgeving;
- Landbouw, Bosbouw en Visserij;
- Industrie, Energie, Afval & Water;
- Verkeer en Vervoer (mobiliteit).
- CO2-uitstoot

Naast het energieverbruik in deze sectoren wordt in Deel II de opgewekte Hernieuwbare Energie weergegeven in de verschillende gebieden. Deel III geeft een eerste indruk van trends op het gebied van arbeid en investeringen. Deel IV biedt enkele inzichten met betrekking tot de thema's Energieke Samenleving, Educatie en Innovatie waarna de rapportage afgerond wordt met een afsluitend hoofdstuk.

In de Bijlagen rapportage bevindt zich een toelichting op de tabellen en overige relevante informatie voor het GEA. Daarnaast zijn enkele aanvullende monitoring rapportages opgenomen. Alle GEA monitoring rapportages zijn te vinden op de website van het [Gelders Energieakkoord](#).

DEEL I - ENERGIEGEBRUIK

I.1 Gebouwde omgeving

Het verduurzamen van het Gelderse vastgoed staat hoog op de agenda van GEA. In dit hoofdstuk vindt u de trends in energiegebruik en andere relevante indicatoren en de inspanningen die gemeenten plegen ten behoeve van energiebesparing en verduurzaming van het energiegebruik in woningen, commerciële dienstverlening en maatschappelijke (publieke) dienstverlening.

I.1.1 Woningen

Overzicht van de ontwikkeling van de woningvoorraad:

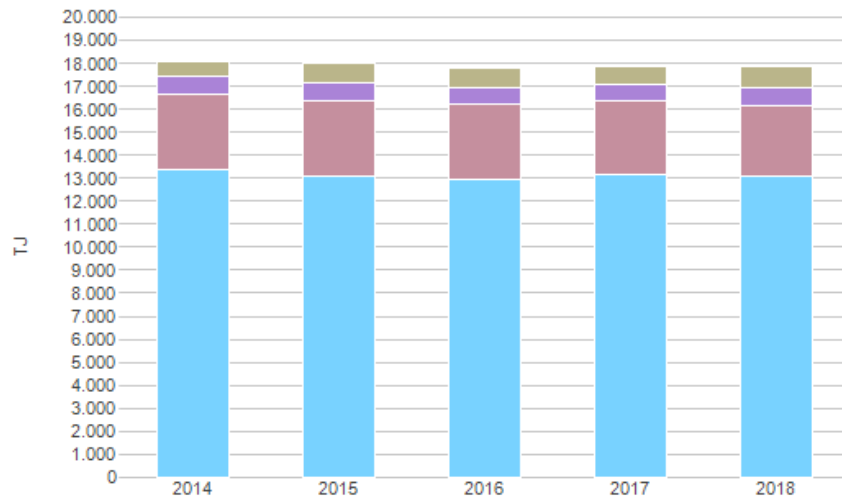
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal inwoners	718.842	722.312	725.759	730.428	735.203	738.436
Aantal woningen per 1 januari	320.657	324.375	327.240	327.997	331.344	334.909
Aantal koopwoningen	171.862	173.037	174.621	175.384	179.784	183.893
Aantal huurwoningen	148.795	151.338	152.619	152.613	151.560	151.016
Aantal sociale huurwoningen	104.310	105.021	105.280	104.620	105.107	105.306
Aantal woningen overige verhuur	44.485	46.317	47.339	47.993	46.453	45.710
Aantal gereedgekomen nieuwbouwwoningen	2.712	2.166	3.123	3.348	2.837	

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek / ABF Research - Systeem woningvoorraad (Syswov)

De lege cel in deze tabel wordt veroorzaakt door nog niet bekende mutatiegegevens in het Syswov woningvoorraadmodel van ABF.

Totaal energieverbruik woningen

De onderstaande grafiek geeft een overzicht van de trends in energieverbruik van woningen.

■ Totaal gasgebruik woningen (temperatuurgecorrigeerd)
 ■ Totaal elektriciteitsgebruik woningen
■ Houtkachels woningen hernieuwbare warmte
 ■ Stadswarmte woningen temperatuurgecorrigeerd (schatting)

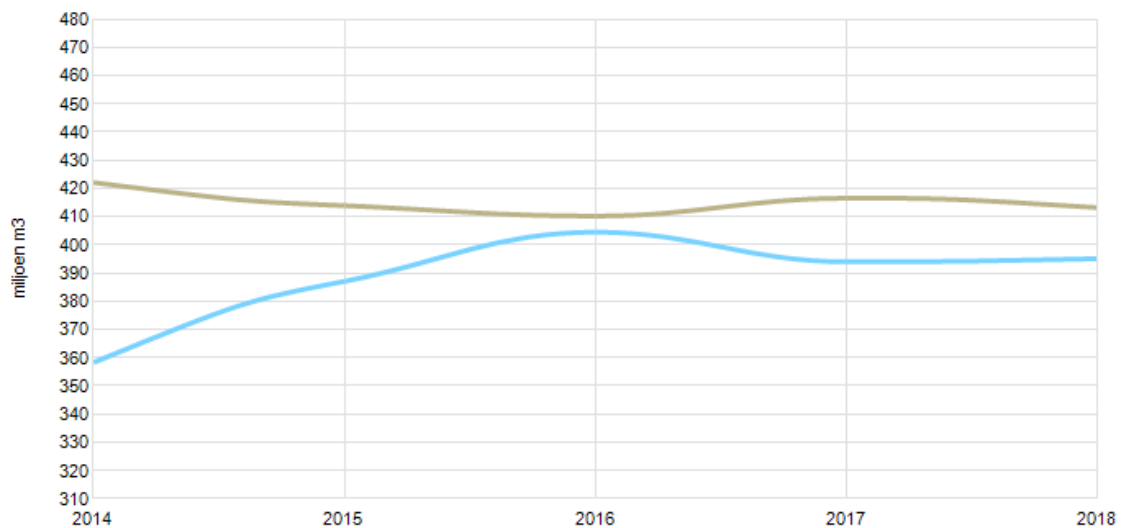
Eenheid: Tj

Bron: Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen, Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal, Extrapolatie gemiddeld gasgebruik naar warmtewoningen

Gasverbruik woningen

De volgende grafieken geven de trends in het gasverbruik van woningen weer, zonder en met temperatuurcorrectie. Dit laatste houdt in dat de invloed van warmere en koudere seizoenen eruit wordt gefilterd.

Gasverbruik totale woningvoorraad

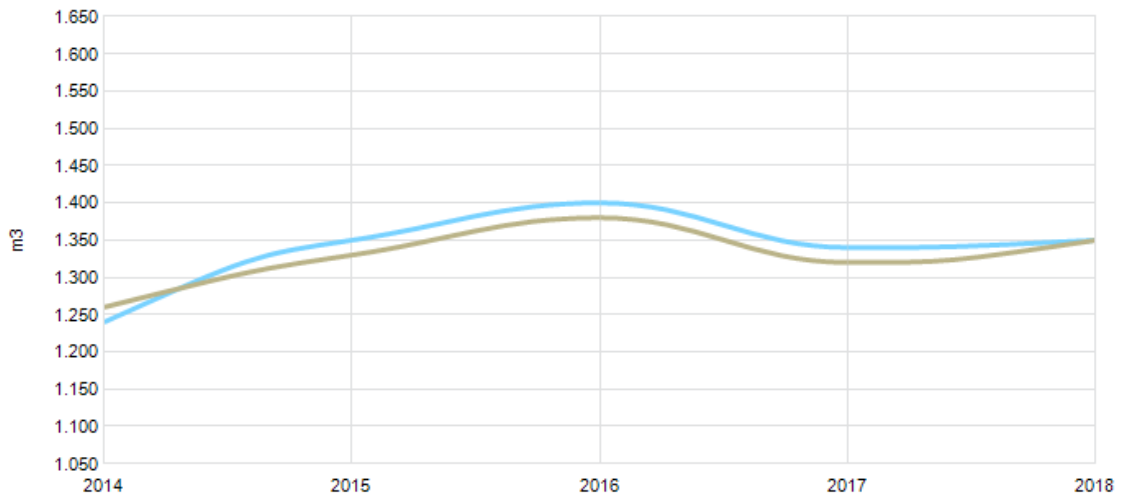
— woningen
 — woningen (temperatuurgecorrigeerd)

Eenheid: miljoen m3

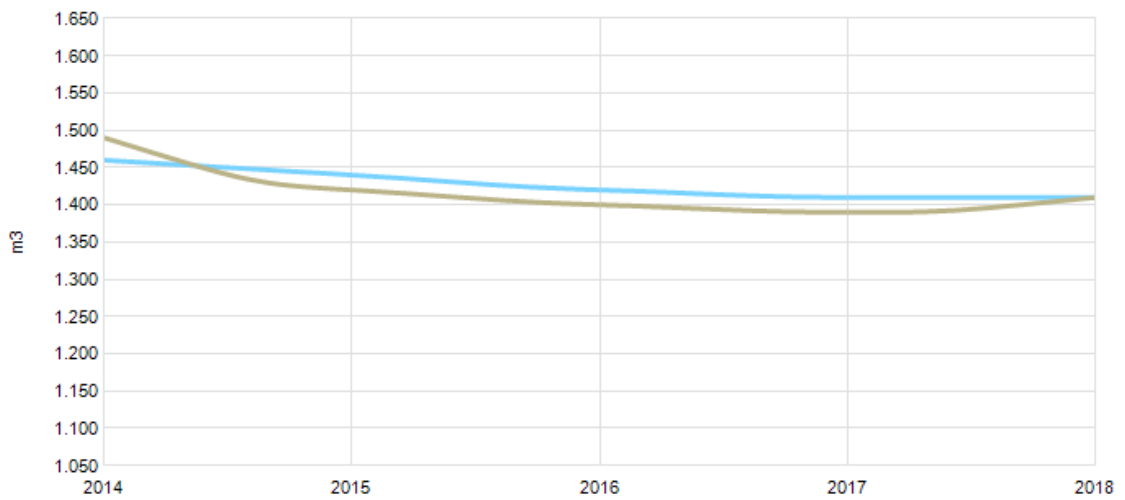
Bron: Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

Gemiddeld gasverbruik woningen met een gasaansluiting in vergelijking met het gemiddelde van heel Nederland.

De gasverbruiken worden zowel voor de totale woningvoorraad als gemiddeld voor alle woningen weergegeven. De gemiddelden worden vergeleken met het Nederlands gemiddelde.

gasaansluiting

gasaansluiting (temperatuurcorrectie)

— RES-regio Arnhem/Nijmegen — Nederland

Eenheid: m3

Bron: Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

In de onderstaande tabel zijn de bijbehorende cijfers weergegeven.

	2014	2015	2016	2017	2018
Aantal woningen per 1 januari [aantal]	320.661	324.379	327.244	328.001	331.348
Gemiddeld gasgebruik alle woningen [m3]	1.190	1.270	1.320	1.280	1.270
Correctiefactor gemiddelde buitentemperatuur gasgebruik woningen [getal]	0,848680	0,935200	0,986110	0,946180	0,956058
Gemiddeld gasgebruik alle woningen (temperatuurcorrectie) [m3]	1.400	1.360	1.330	1.350	1.330
Totaal gasgebruik woningen [miljoen m3]	358,3	387,1	404,5	394,0	395,1
Totaal gasgebruik woningen (temperatuurcorrectie) [miljoen m3]	422,1	413,9	410,2	416,5	413,2
Aantal woningen met gasaansluiting (benadering) [aantal]	307.427	305.917	308.315	313.333	312.103
Aantal woningen met stadsverwarming (benadering) [aantal]	13.234	18.462	18.929	14.668	19.245
Gemiddeld gasgebruik woningen met gasaansluiting [m3]	1.240	1.350	1.400	1.340	1.350
Gemiddeld gasgebruik woningen met gasaansluiting (temperatuurcorrectie) [m3]	1.460	1.440	1.420	1.410	1.410

Bron: cbs_kwb

CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

Toelichting: De woningvoorraad in deze tabel is afkomstig van het CBS, en kan hierdoor mogelijk afwijken van eerder getoonde tabellen waarin de woningvoorraad getoond wordt uit het Systeem Woningvoorraad van ABF-Research.

De gemiddelde gasverbruiken worden afgerond op 50 eenheden. Het gemiddelde gasverbruik van alle woningen wordt vermenigvuldigd met het aantal woningen op 1 januari van het betreffende jaar. De gasverbruiken worden gedeeld door de temperatuurcorrectiefactor om het temperatuurcorrectie gebruik te bepalen. De temperatuurcorrectie gemiddelden worden vervolgens afgerond op 50 m3. In gemeenten waar ook woningen met warmtelevering aanwezig zijn, zijn twee gemiddelde gasverbruiken beschikbaar:

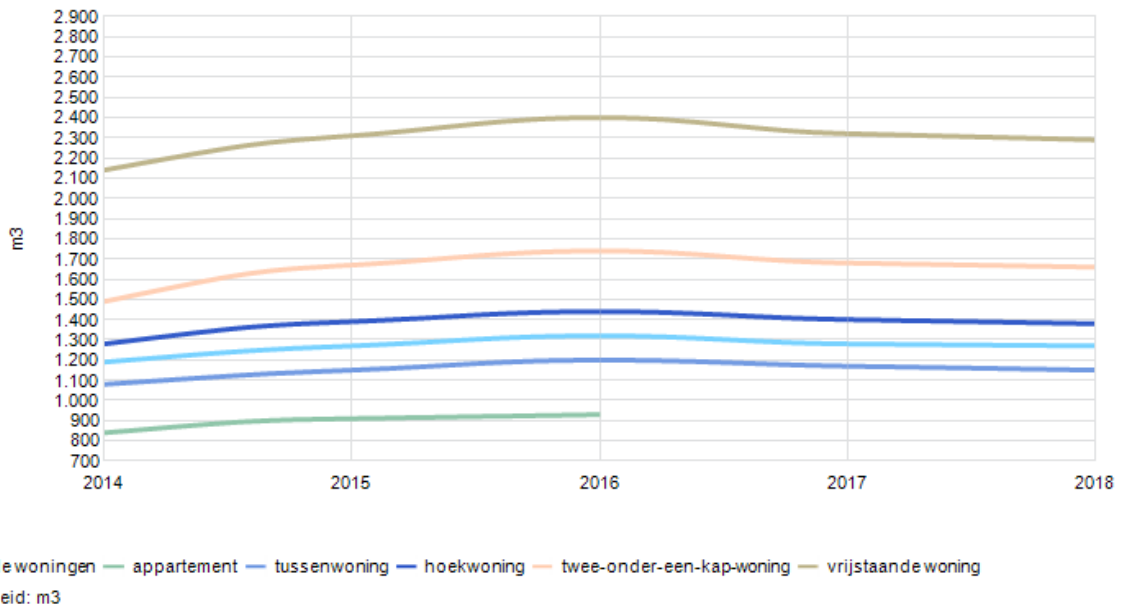
- Het gemiddelde gasverbruik van alle woningen (zowel woningen met een gas- als woningen met een warmteaansluiting);
- Het gemiddelde gasverbruik van de woningen met een gasaansluiting).

Het eerste gemiddelde ligt in die gemeenten lager dan het laatste gemiddelde, omdat in het eerste geval het totale gasverbruik wordt gemiddeld over alle woningen, ook die met een warmteaansluiting. Voor het beleidsmatig beoordelen van het gemiddelde gasverbruik is het tweede gemiddelde relevant.

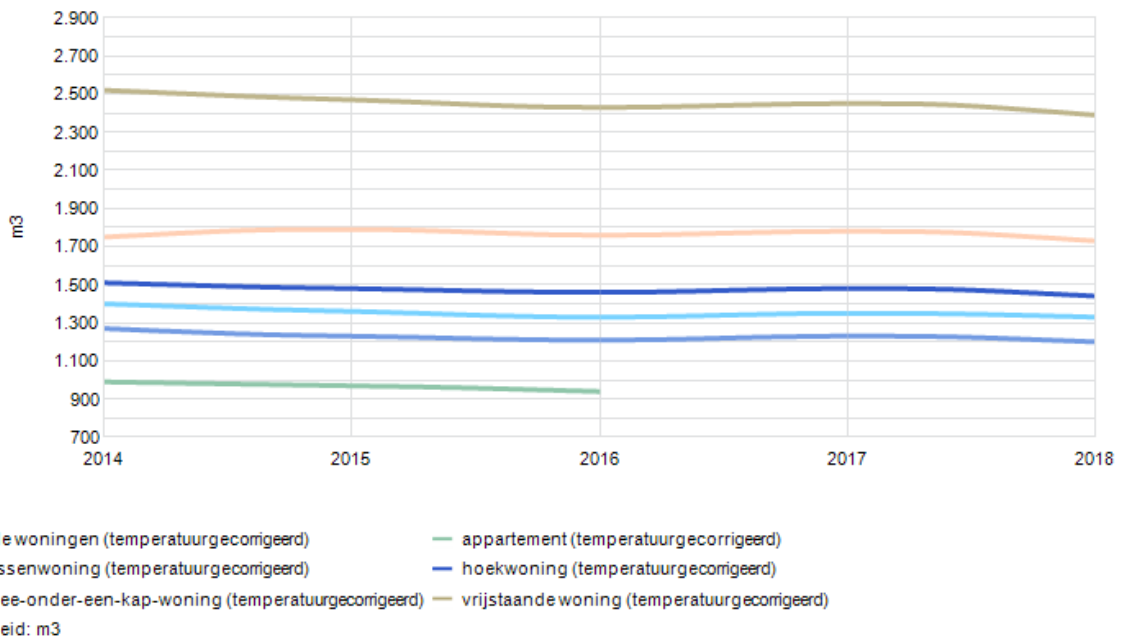

Gemiddelde gasverbruik van de verschillende woningtypes

Onderstaand ziet u de trends in het gemiddelde gasverbruik van de verschillende woningtypes, respectievelijk zonder en met temperatuurcorrectie.

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

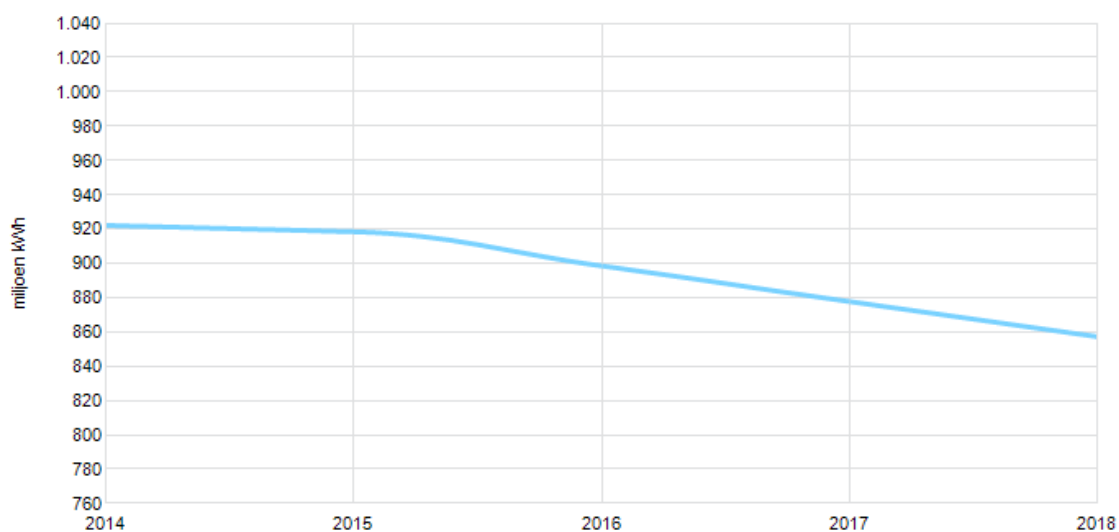

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

Elektriciteitsgebruik woningen

De volgende grafieken betreffen de trends in het elektriciteitsgebruik van woningen. De elektriciteitsgebruiken worden zowel voor de totale woningvoorraad als gemiddeld weergegeven. Het gemiddelde wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde.

Elektriciteitsgebruik totale woningvoorraad

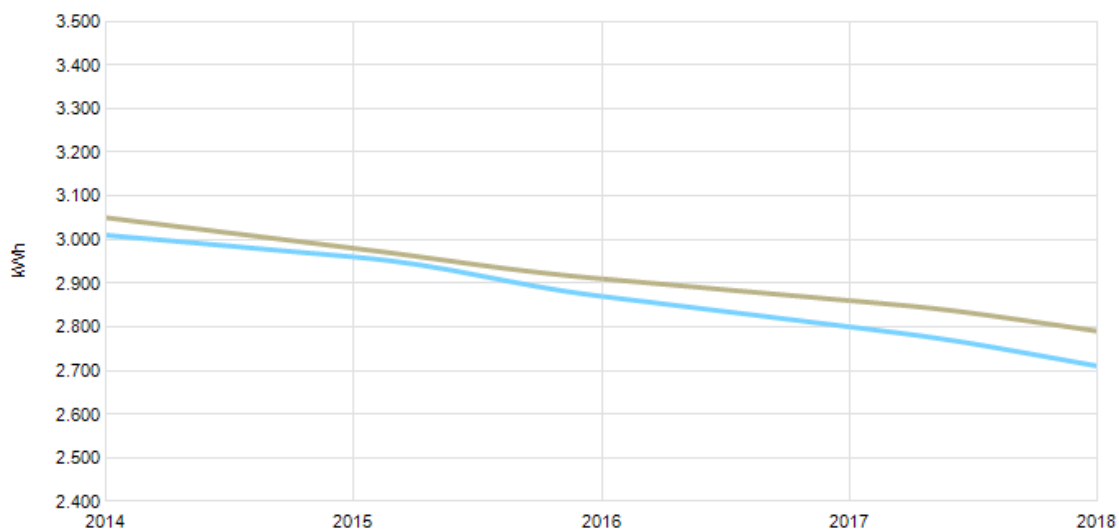

— Totaal elektriciteitsgebruik woningen (bemeten)

Eenheid: miljoen kWh

Bron: Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

Gemiddeld elektriciteitsgebruik van RES-regio Arnhem/Nijmegen vergeleken met Nederland

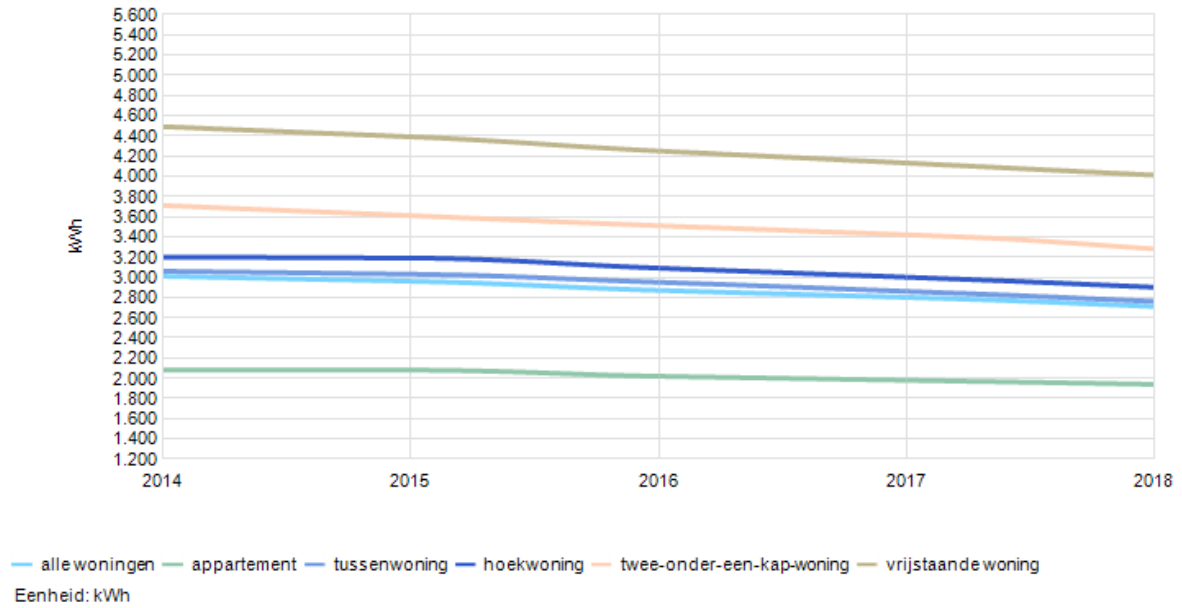

— RES-regio Arnhem/Nijmegen — Nederland

Eenheid: kWh

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

Gemiddeld elektriciteitsgebruik woningen

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

In de onderstaande tabel de bijbehorende cijfers:

	2014	2015	2016	2017	2018
Aantal woningen per 1 januari [aantal]	320.661	324.379	327.244	328.001	331.348
Gemiddeld elektriciteitsgebruik alle woningen [kWh]	3.010	2.960	2.870	2.800	2.710
Totaal elektriciteitsgebruik woningen (bemeten) [miljoen kWh]	922,1	918,4	898,5	877,7	857,2
Gemiddeld elektriciteitsgebruik appartement [kWh]	2.080	2.080	2.020	1.980	1.940
Gemiddeld elektriciteitsgebruik tussenwoning [kWh]	3.060	3.030	2.950	2.860	2.760
Gemiddeld elektriciteitsgebruik hoekwoning [kWh]	3.200	3.190	3.090	3.000	2.900
Gemiddeld elektriciteitsgebruik twee-onder-een-kap-woning [kWh]	3.710	3.610	3.510	3.420	3.280
Gemiddeld elektriciteitsgebruik vrijstaande woning [kWh]	4.490	4.390	4.250	4.130	4.010

Bron: cbs_kwb

CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

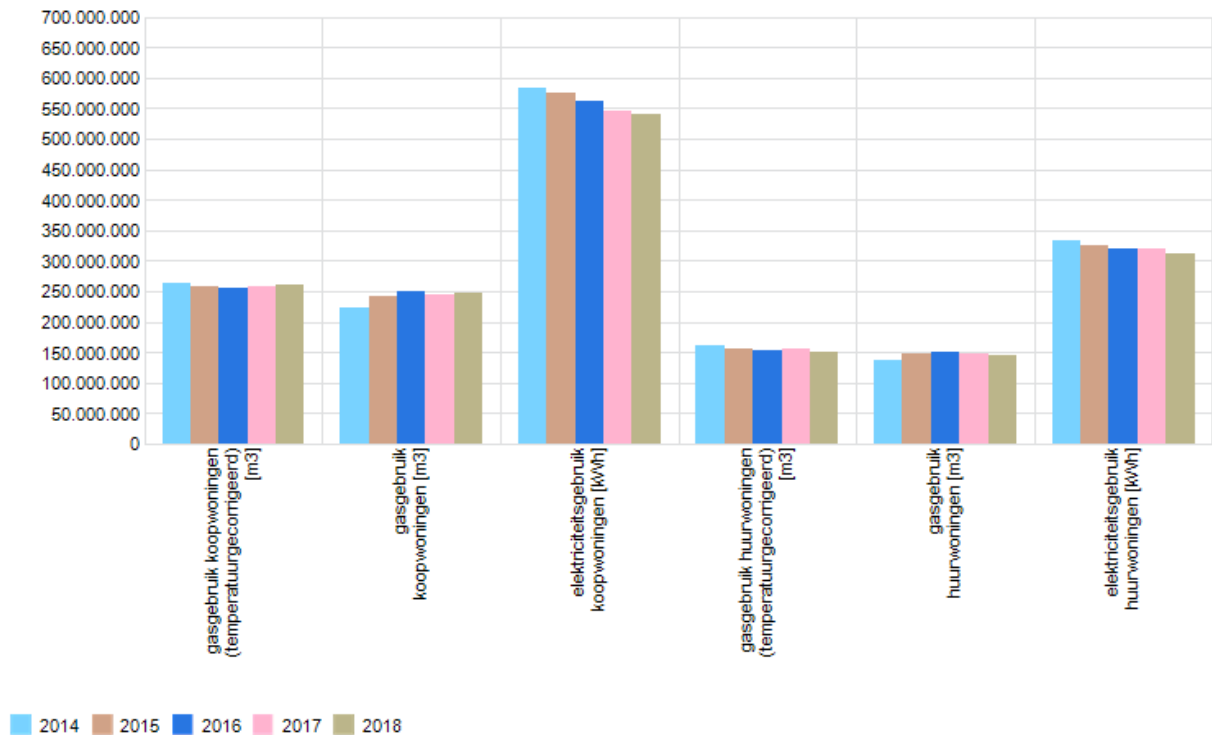
Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

Toelichting: Het CBS publiceert het gemiddelde gas- en elektriciteitsgebruik van alle woningen (afgerond op 50 eenheden) en het totaal aantal woningen. Rijkswaterstaat bepaalt de totale gas- en elektriciteitsgebruiken door het gemiddelde gebruik van alle woningen te vermenigvuldigen met het totale aantal woningen (in de gemeente, per 1 januari van een bepaald jaar) en een correctiefactor.

Overzicht Energiegebruik in huur- en koopwoningen

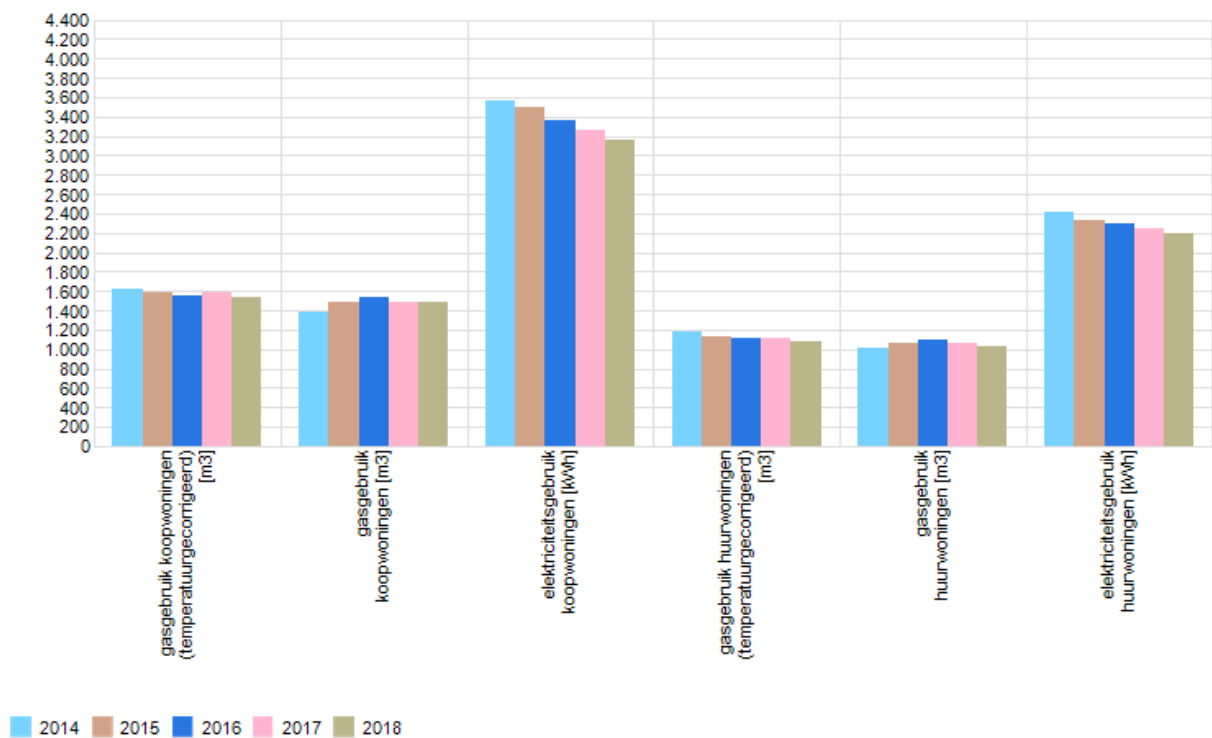
De onderstaande staafdiagrammen geven een overzicht van de ontwikkeling in de totale en gemiddelde gas- en elektriciteitsgebruiken van huur- en koopwoningen. NB: De populatie huur- en koopwoningen verschilt van jaar op jaar, niet alleen omdat er sloop en nieuwbouw wordt gepleegd, maar ook omdat huurwoningen (kunnen) worden verkocht en koopwoningen te huur (kunnen) worden aangeboden. Omdat van een klein deel van de woningen de eigendomssituatie onbekend is, is de som van het energiegebruik van de huur- en koopwoningen meestal niet gelijk aan het energiegebruik van alle woningen.

Totaal elektriciteits- en gasverbruik huur- en koopwoningen

Bron: Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

Gemiddeld elektriciteits- en gasverbruik huur- en koopwoningen

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek, Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

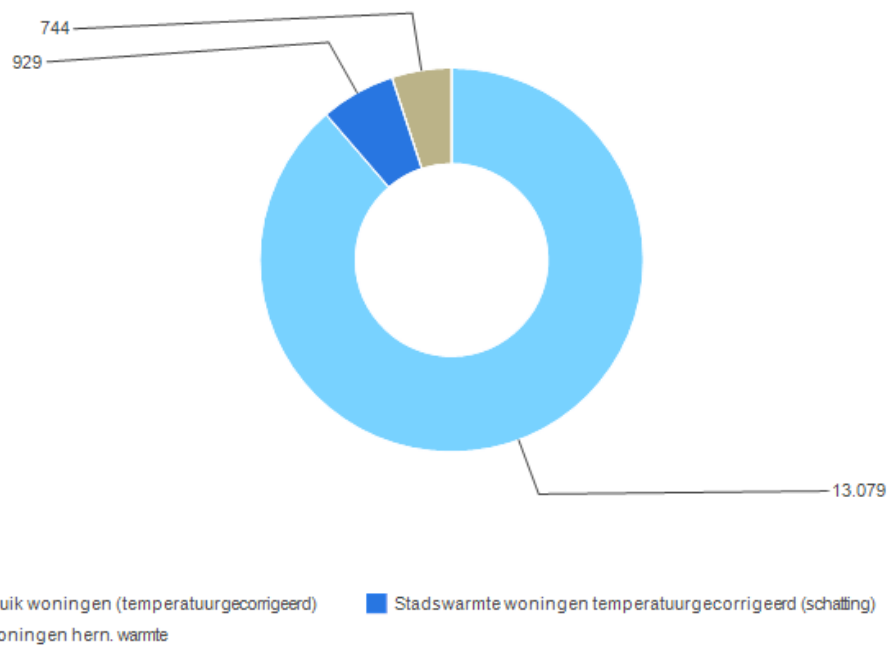
In de onderstaande tabel ziet u de bijbehorende cijfers:

	2014	2015	2016	2017	2018
Totaal gasgebruik huurwoningen (temperatuurgecorrigeerd) [m3]	162.045.000	157.019.000	153.153.000	156.904.000	151.033.000
Totaal gasgebruik huurwoningen [m3]	137.525.000	146.844.000	151.025.000	148.459.000	144.397.000
Totaal gasgebruik koopwoningen (temperatuurgecorrigeerd) [m3]	263.336.000	257.415.000	254.307.000	258.904.000	259.973.000
Totaal gasgebruik koopwoningen [m3]	223.488.000	240.734.000	250.775.000	244.970.000	248.549.000
Gemiddeld gasgebruik huurwoningen (temperatuurgecorrigeerd) [m3]	1.190	1.140	1.110	1.120	1.080
Gemiddeld gasgebruik huurwoningen [m3]	1.010	1.070	1.100	1.060	1.030
Gemiddeld gasgebruik koopwoningen (temperatuurgecorrigeerd) [m3]	1.630	1.590	1.550	1.580	1.540
Gemiddeld gasgebruik koopwoningen [m3]	1.390	1.480	1.530	1.490	1.480
Totaal elektriciteitsgebruik huurwoningen [kWh]	332.552.000	326.424.000	320.685.000	319.546.000	310.653.000
Totaal elektriciteitsgebruik koopwoningen [kWh]	582.779.000	574.628.000	560.797.000	546.692.000	541.090.000
Gemiddeld elektriciteitsgebruik huurwoningen [kWh]	2.410	2.340	2.290	2.240	2.190
Gemiddeld elektriciteitsgebruik koopwoningen [kWh]	3.560	3.490	3.370	3.270	3.160

Bron: Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen
CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

Warmtevoorziening woningvoorraad

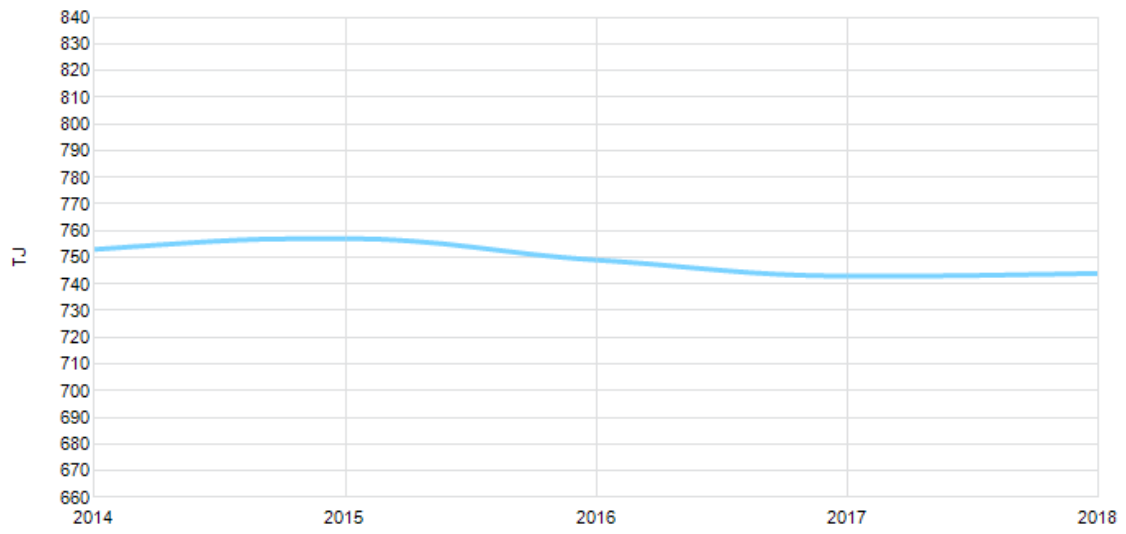
Het onderstaande taartdiagram betreft een uitsplitsing van de verschillende energiedragers die ingezet worden voor de verwarming van woningen.

Bron: Berekening o.b.v. gem. per woning en aantal woningen, Rijkswaterstaat Modelmatige verdeling Nederlands totaal, Inschatting o.b.v. kentallen

Hernieuwbare warmte door houtkachels in woningen

Onderstaande grafiek geeft de trend weer in het totaal gebruik van hernieuwbare warmte door houtkachels in woningen. NB: Dit betreft een schatting, omdat het aantal houtkachels en de gebruikte hoeveelheid hout niet worden geregistreerd.

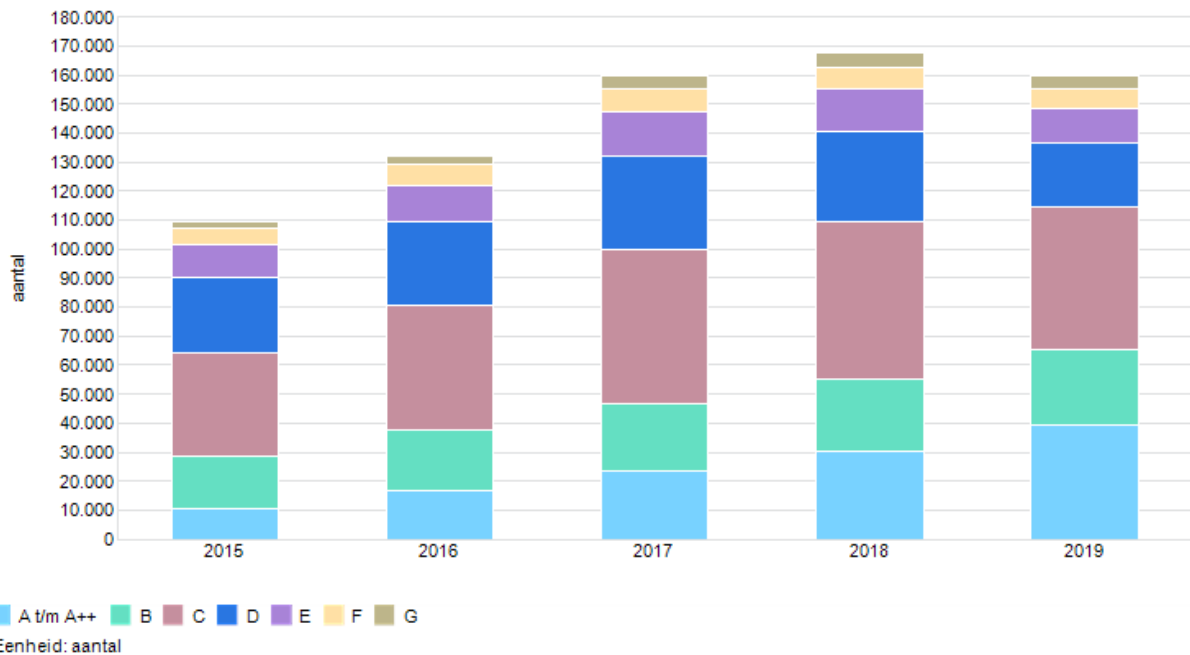
— Arnhem/Nijmegen
Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Overige indicatoren woningen

Energie labels

Deze grafiek geeft de verdeling van de geregistreerde energie labels weer. Eronder staan de bijbehorende aantallen. NB: Deze registratie betreft geen representatieve steekproef van de woningvoorraad, maar is het resultaat van registratie van het energie label door de eigenaren van woningen op door hen bepaalde tijdstippen en vanwege door hen bepaalde redenen (bv. verkoop of verhuur).

Bron: Registratiesysteem voor energie labels van gebouwen, RVO

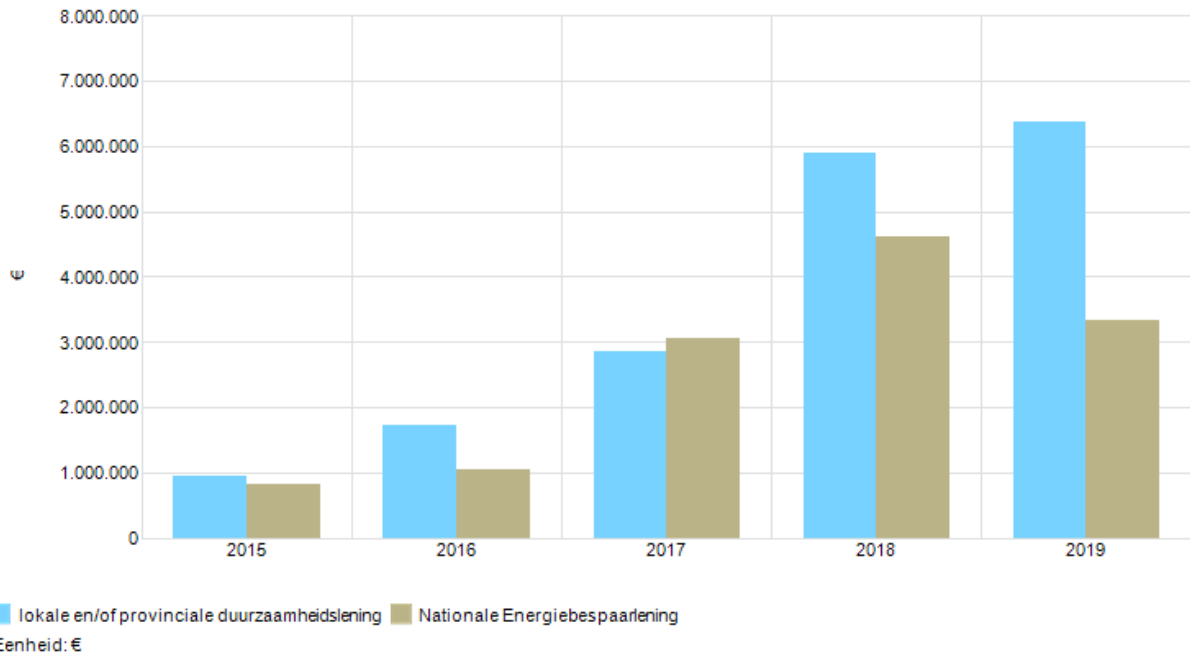
	2015	2016	2017	2018	2019
Woningen met geldig energie label A t/m A++	10.771	16.976	23.458	30.117	39.161
Woningen met geldig energie label B	18.039	20.596	23.344	24.920	26.030
Woningen met geldig energie label C	35.651	43.181	53.063	54.338	49.406
Woningen met geldig energie label D	25.863	28.478	32.081	30.982	22.027
Woningen met geldig energie label E	11.274	12.868	15.132	14.764	11.950
Woningen met geldig energie label F	5.459	6.950	8.173	7.679	6.533
Woningen met geldig energie label G	2.335	3.283	4.423	4.784	4.598

Eenheid: aantal

Bron: Registratiesysteem voor energie labels van gebouwen, RVO

Duurzaamheidsleningen

De volgende grafiek en bijbehorende tabel geven het aantal leningen en het uitgeleende bedrag weer van zowel lokale, provinciale als de nationale duurzaamheids- c.q. energiebespaarleningen.

Bron: Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn)

	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal leningen lokale en/of provinciale duurzaamheidslening [aantal]	123	272	511	804	948
Aantal leningen Nationale Energiebespaarlening [aantal]	68	88	144	222	237
Geleend bedrag lokale en/of provinciale duurzaamheidslening [€]	941.177	1.715.858	2.865.562	5.884.087	6.362.567
Geleend bedrag Nationale Energiebespaarlening [€]	830.787	1.046.877	3.067.899	4.619.502	3.337.903

Bron: Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn)

I.1.2 Commerciële Dienstverlening (SBI G, H, I, J, K, L, M, N)

Onder commerciële dienstverlening vallen de volgende branches:

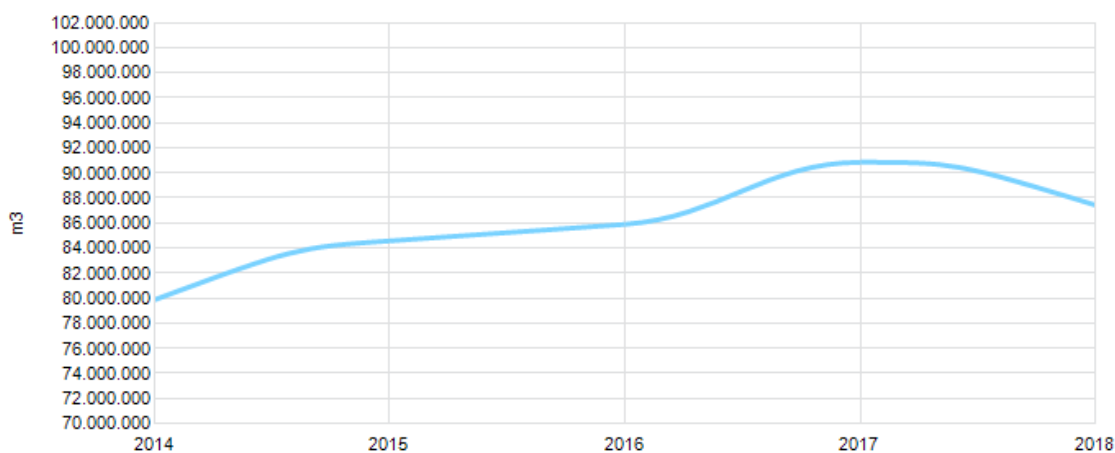
- Groot- en detailhandel, reparatie van auto's (SBI G);
- Vervoer en Opslag (incl. railverkeer) (SBI H);
- Horeca (SBI I);
- Informatie en communicatie (SBI J);
- Financiële dienstverlening (SBI K);
- Verhuur en verkoop van vastgoed (SBI L);
- Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten (SBI M);
- Administratieve en ondersteunende dienstverlening (SBI N).

Het streven van de thematafel energiebesparing bij bedrijven is dat alle bedrijven in Gelderland in 2020 alle erkende maatregelen conform de Wet Milieubeheer hebben getroffen.

Energielevering aan de Commerciële Dienstverlening

De volgende grafieken bieden inzicht in de trends in de levering van gas en elektriciteit aan de Commerciële dienstverlening als geheel en gedifferentieerd naar de verschillende sectoren.

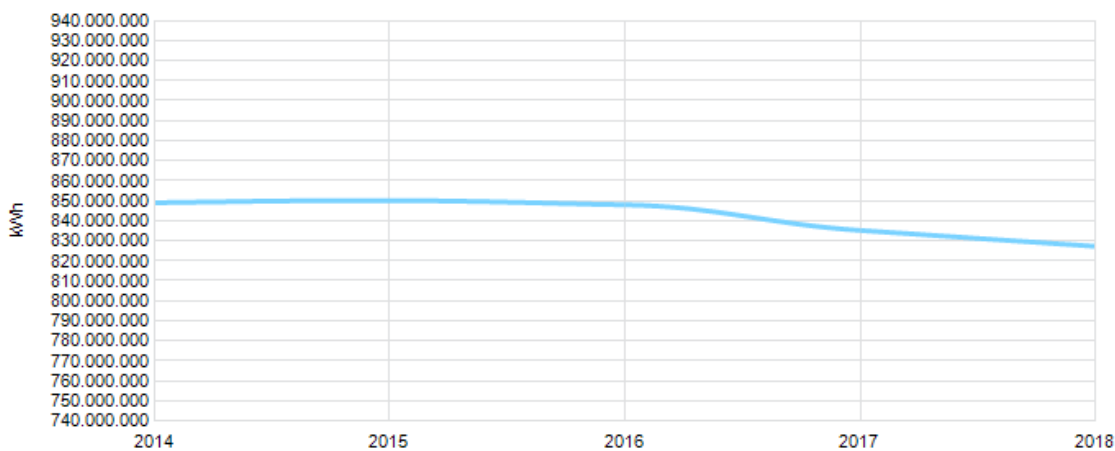
Totaal gas geleverd aan de commerciële dienstverlening

— Gas geleverd aan Commerciële Dienstverlening
Eenheid: m³

Bron: Optelling en waar nodig bijinschatting o.b.v. CBS-gegevens

Totaal elektriciteit geleverd aan de commerciële dienstverlening

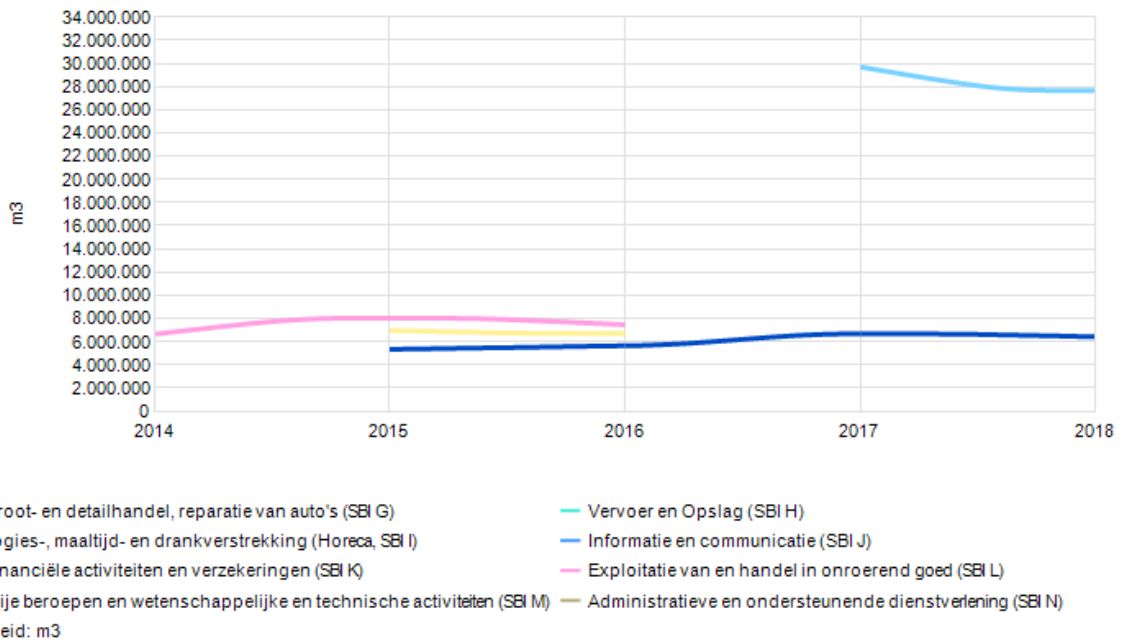

— Elektriciteit geleverd aan Commerciële Dienstverlening
Eenheid: kWh

Bron: Optelling en waar nodig bijinschatting o.b.v. CBS-gegevens

Gas geleverd aan de afzonderlijke branches in de commerciële dienstverlening:

NB: Deze waarden voor de gaslevering zijn niet temperatuurgecorrigeerd.

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Tabel met de bijbehorende cijfers van de gaslevering. Deze zijn afgerond op 1000.

	2014	2015	2016	2017	2018
Groot- en detailhandel, reparatie van auto's (SBI G)	?	?	?	29.702.000	27.644.000
Vervoer en Opslag (SBI H)	?	?	?	?	?
Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (Horeca, SBI I)	?	?	17.277.000	?	?
Informatie en communicatie (SBI J)	?	?	?	?	?
Financiële activiteiten en verzekeringen (SBI K)	?	5.341.000	5.644.000	6.678.000	6.413.000
Exploitatie van en handel in onroerend goed (SBI L)	6.653.000	8.026.000	7.461.000	?	?
Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten (SBI M)	?	6.962.000	6.704.000	?	?
Administratieve en ondersteunende dienstverlening (SBI N)	2.056.000	?	?	?	?
Commerciële Dienstverlening	79.871.000	84.575.000	85.901.000	90.854.000	87.425.000

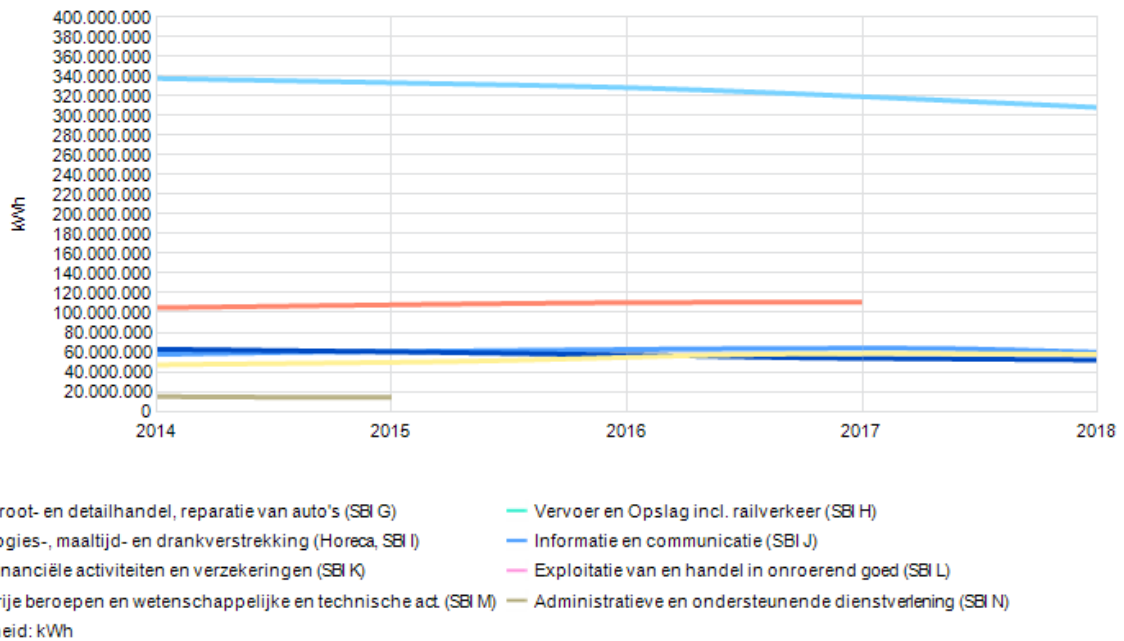
Eenheid: m³

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens

Elektriciteit geleverd aan de commerciële dienstverlening

Hieronder een weergave van de trends in de elektriciteit geleverd aan de afzonderlijke branches in de commerciële dienstverlening.

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Tabel met de bijbehorende cijfers van de elektriciteit geleverd. Deze zijn afgerond op 1000.

	2014	2015	2016	2017	2018
Groot- en detailhandel, reparatie van auto's (SBI G)	337.726.000	333.405.000	?	?	308.301.000
Vervoer en Opslag incl. railverkeer (SBI H)	?	143.586.000	?	?	?
Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (Horeca, SBI I)	105.084.000	?	?	110.494.000	?
Informatie en communicatie (SBI J)	57.570.000	60.755.000	?	63.889.000	59.798.000
Financiële activiteiten en verzekeringen (SBI K)	63.026.000	60.288.000	57.007.000	53.673.000	52.018.000
Exploitatie van en handel in onroerend goed (SBI L)	72.707.000	?	?	?	?
Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische act. (SBI M)	47.094.000	49.544.000	?	58.383.000	57.842.000
Administratieve en ondersteunende dienstverlening (SBI N)	14.873.000	14.010.000	?	?	?
Commerciële Dienstverlening	848.943.000	849.956.000	847.918.000	835.136.000	827.185.000

Eenheid: kWh

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens

I.1.3 Publieke Dienstverlening (SBI O, P, Q, R, S, U)

Onder publieke dienstverlening vallen de volgende branches:

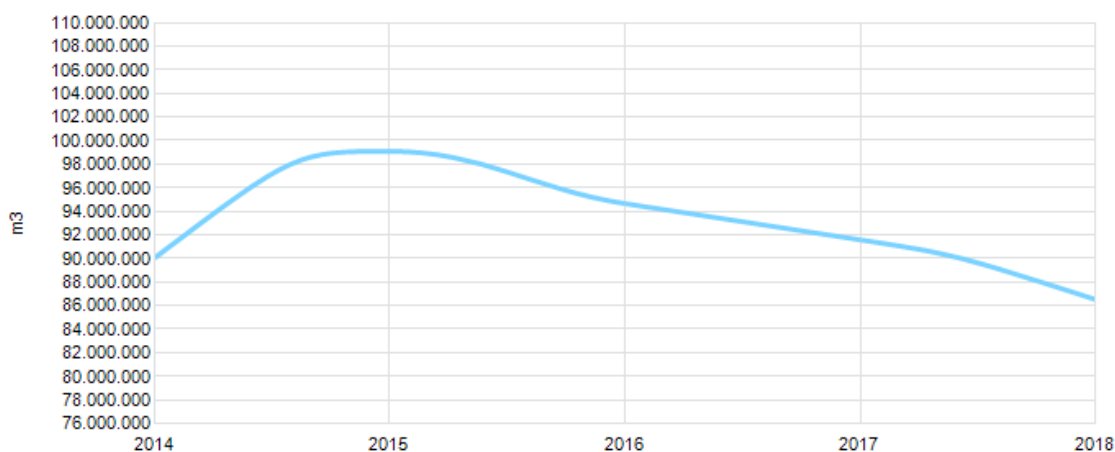
- Openbaar bestuur, defensie en verplichte sociale verzekeringen (SBI O);
- Onderwijs (SBI P);
- Gezondheids- en welzijnszorg (SBI Q);
- Kunst, amusement en recreatie (SBI R);
- Overige dienstverlening (SBI S);

De implementatie van de Wet Milieubeheer geldt ook voor de publieke sector. Echter met de inrichting van een Tafel 'Voorbeeldige Overheid' wordt er binnen het Gelders Energieakkoord een signaal gegeven dat de overheid een rol als koploper wil vervullen voor zover het het nemen van maatregelen betreft.

Energie geleverd aan de Publieke Dienstverlening

De volgende grafieken en bijbehorende tabellen geven de trends weer in de levering van gas en elektriciteit aan de Publieke Dienstverlening als geheel.

Totaal gas geleverd aan de publieke dienstverlening

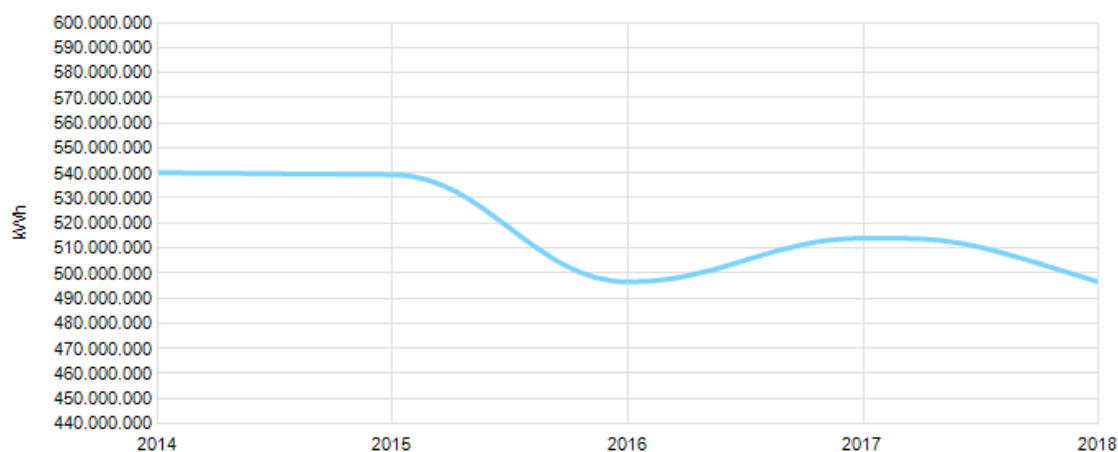

— Gas geleverd aan Publieke Dienstverlening

Eenheid: m³

Bron: Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens

Totaal elektriciteit geleverd aan de Publieke dienstverlening

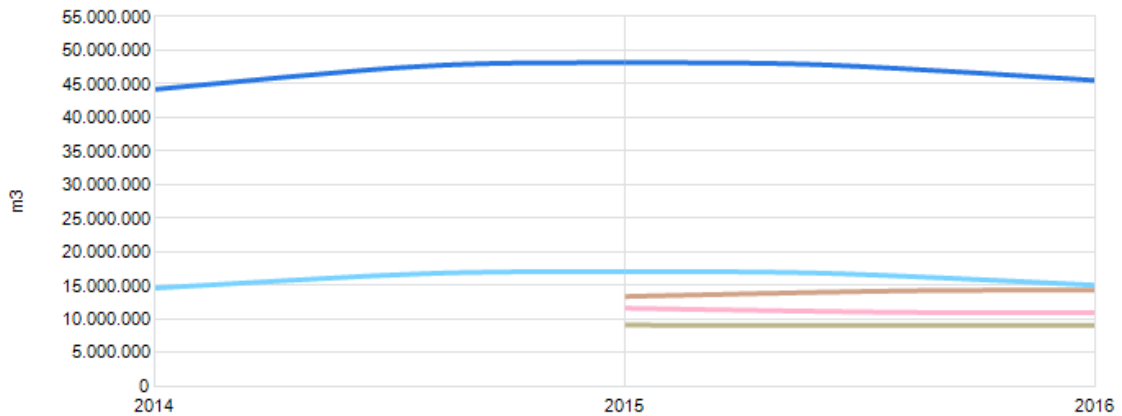
— Elektriciteit geleverd aan Publieke Dienstverlening

Eenheid: kWh

Bron: Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens

Gas geleverd aan de Publieke dienstverlening opgesplitst in sectoren

Hieronder de trends in het geleverde gas voor de afzonderlijke branches in de Publieke dienstverlening. NB. Deze waarden voor het geleverde gas zijn niet temperatuurgecorrigeerd.

- Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (SBI O)
  - Onderwijs (SBI P)
  - Gezondheids- en welzijnszorg (SBI Q)
  - Kunst, amusement en recreatie (SBI R)
  - Overige dienstverlening (SBI S)
- Eenheid: m³

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Onderstaand de bijbehorende cijfers van geleverd gas, afgerond op 1000.

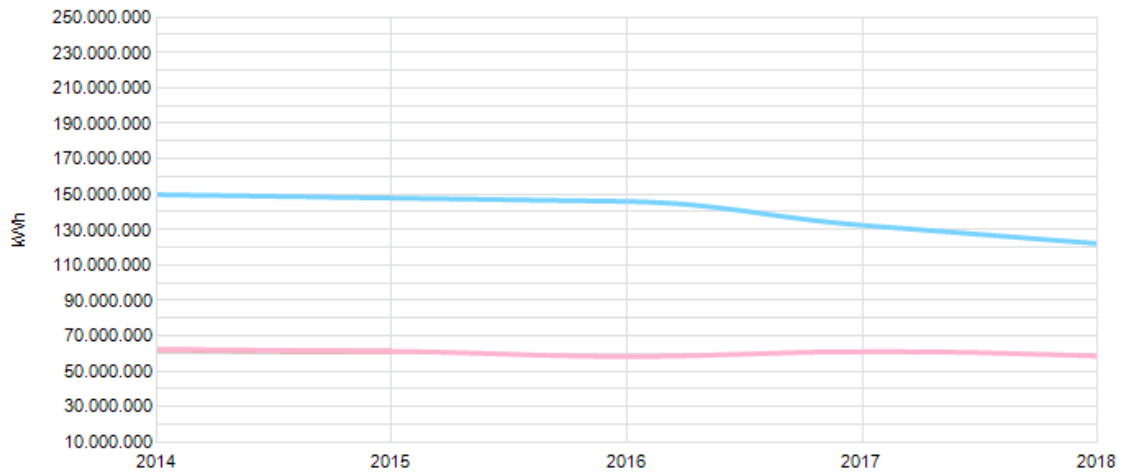
	2014	2015	2016	2017	2018
Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (SBI O)	14.567.000	17.016.000	15.005.000	?	?
Onderwijs (SBI P)	?	13.318.000	14.262.000	?	?
Gezondheids- en welzijnszorg (SBI Q)	44.145.000	48.105.000	45.487.000	?	?
Kunst, amusement en recreatie (SBI R)	?	11.585.000	10.884.000	?	?
Overige dienstverlening (SBI S)	?	9.062.000	9.014.000	?	?
Publieke Dienstverlening	90.030.000	99.086.000	94.652.000	91.574.000	86.505.000

Eenheid: m³

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens

Geleverde elektriciteit aan de Publieke dienstverlening, opgesplitst in sectoren

— Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verz. (SBI O)
 — Onderwijs (SBI P)
 — Gezondheids- en welzijnszorg (SBI Q)
 — Kunst, amusement en recreatie (SBI R)
 — Overige dienstverlening (SBI S)

Eenheid: kWh

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Onderstaand de bijbehorende cijfers van de levering van elektriciteit, afgerond op 1000.

	2014	2015	2016	2017	2018
Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verz. (SBI O)	149.724.000	?	145.845.000	132.473.000	122.066.000
Onderwijs (SBI P)	62.104.000	61.198.000	?	?	?
Gezondheids- en welzijnszorg (SBI Q)	?	?	207.268.000	?	?
Kunst, amusement en recreatie (SBI R)	62.315.000	61.129.000	58.233.000	60.921.000	58.483.000
Overige dienstverlening (SBI S)	28.286.000	?	?	?	?
Publieke Dienstverlening	540.085.000	539.311.000	496.531.000	513.934.000	496.468.000

Eenheid: kWh

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens

Elektriciteitsgebruik Openbare Verlichting en Verkeersregelinstallaties (VRI's)

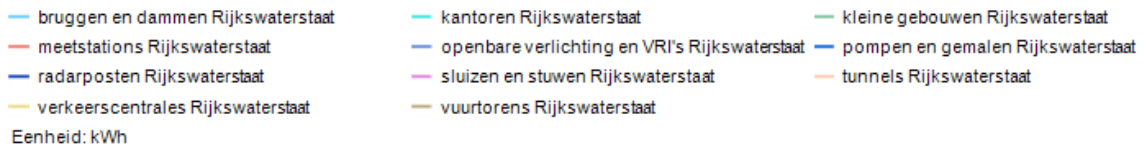
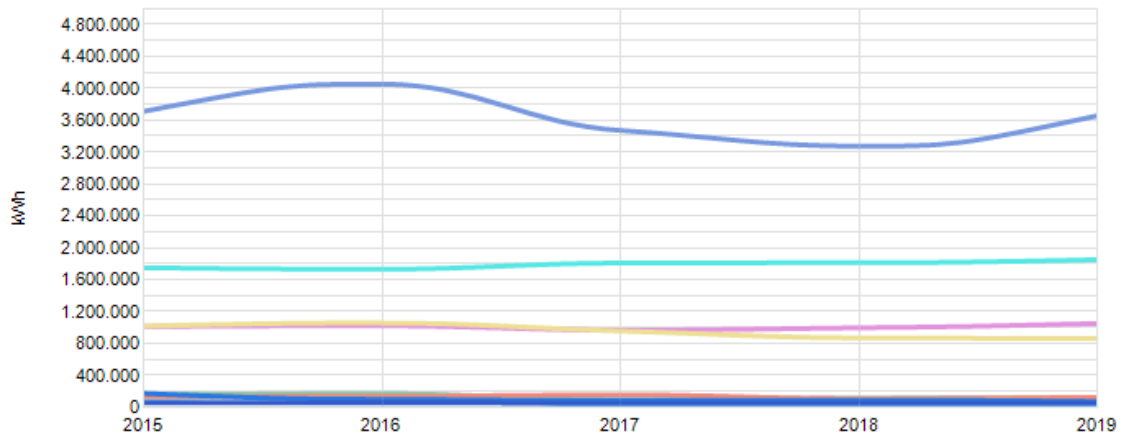
Een belangrijke ambitie van de sector Overheid betreft het verduurzamen van de openbare verlichting van gemeenten en provincies. In onderstaand overzicht de elektriciteitsgebruikgegevens van de openbare verlichting en verkeersregelinstallaties, voor zover desbetreffende overheid toestemming voor publicatie heeft gegeven. N.B. In de rapportage voor Gelderland zijn de totalen weergegeven van de deelnemende gemeenten.

	2014	2015	2016	2018
Gecalculeerd elektriciteitsgebruik Openbare Verlichting en VRI's deelnemende gemeente(n) [kWh]	13.733.000	10.428.000	14.823.000	8.586.000
Percentage elektriciteitsbesparing Openbare Verlichting en VRI's t.o.v. 2013 deelnemende gemeente(n) [%]	-1,6	7,8	4,7	21,7

Bron: Rijkswaterstaat Energiemonitoring Openbare Verlichting

Elektriciteitsgebruik Rijkswaterstaat

Voor de sector Overheid wordt eveneens in het volgende overzicht de gegevens van het elektriciteitsgebruik van Rijkswaterstaat weergegeven, verdeeld in een aantal gebruiksfuncties.

Bron: Rijkswaterstaat Energiemonitoring Rijksoverheid

	2015	2016	2017	2018	2019
Elektriciteitsgebruik bruggen en dammen Rijkswaterstaat	82.069	168.330	19.683	19.710	18.019
Elektriciteitsgebruik kantoren Rijkswaterstaat	1.748.220	1.731.250	1.807.102	1.812.558	1.849.274
Elektriciteitsgebruik kleine gebouwen Rijkswaterstaat	157.134	166.926	91.340	111.586	119.482
Elektriciteitsgebruik meetstations Rijkswaterstaat	131.387	135.463	152.749	106.332	123.061
Elektriciteitsgebruik openbare verlichting en VRI's Rijkswaterstaat	3.711.774	4.052.070	3.470.852	3.273.945	3.657.746
Elektriciteitsgebruik pompen en gemalen Rijkswaterstaat	171.274	96.742	83.274	85.659	70.028
Elektriciteitsgebruik radarposten Rijkswaterstaat	50.874	54.648	46.207	45.885	48.637
Elektriciteitsgebruik sluizen en stuwen Rijkswaterstaat	1.009.467	1.019.256	964.182	995.030	1.049.749
Elektriciteitsgebruik tunnels Rijkswaterstaat					
Elektriciteitsgebruik verkeerscentrales Rijkswaterstaat	1.016.161	1.055.014	954.851	868.041	858.526
Elektriciteitsgebruik vuurtorens Rijkswaterstaat					

Eenheid: kWh

Bron: Rijkswaterstaat Energiemonitoring Rijksoverheid

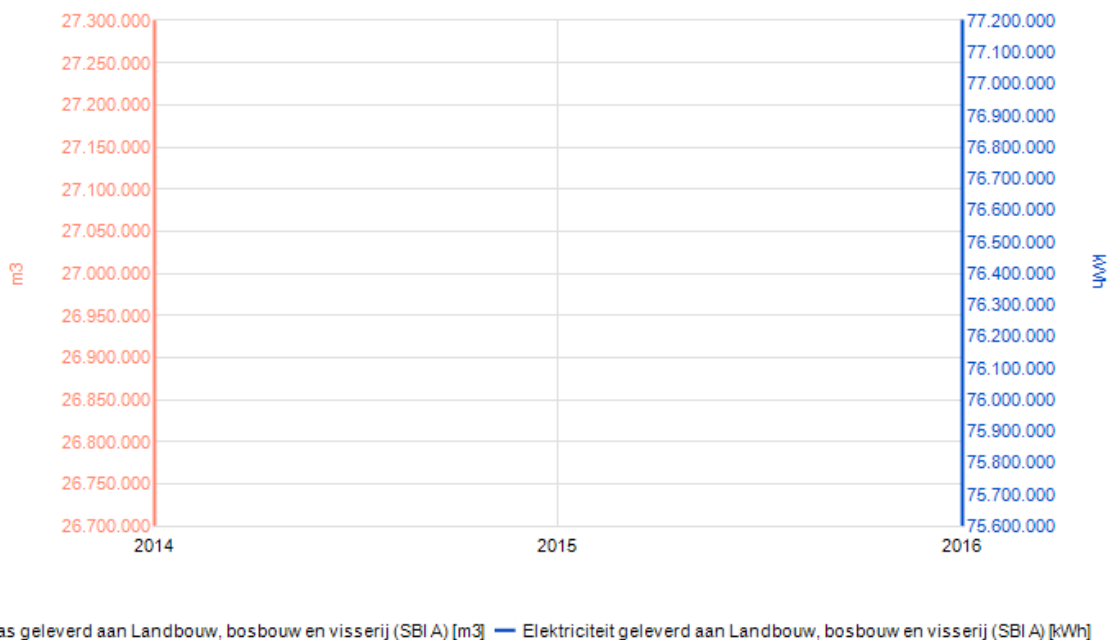

I.2 Landbouw, bosbouw en visserij (SBI A)

LTO heeft zowel landelijk als in Gelderland het Energieakkoord ondertekend. Zoals aangegeven in GEA pleit LTO ervoor dat alle agrarische bedrijven op korte termijn energieneutraal en op den duur zelfs energieleverend en/of klimaatneutraal zijn.

Energie geleverd aan de Landbouw, bosbouw en visserij (SBI A)

Onderstaand ziet u de trends in het gas en elektriciteit geleverd aan de sector Landbouw, bosbouw en visserij.

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

In onderstaande tabel de bijbehorende cijfers, afgerond op 1000.

	2014	2015	2016	2017	2018
Gas geleverd aan Landbouw, bosbouw en visserij (SBI A) [m³]	?	?	26.976.000	?	?
Elektriciteit geleverd aan Landbouw, bosbouw en visserij (SBI A) [kWh]	?	76.422.000	?	?	?

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

I.3 Industrie, Energie, Afval en Water (SBI's B, C, D, E en F)

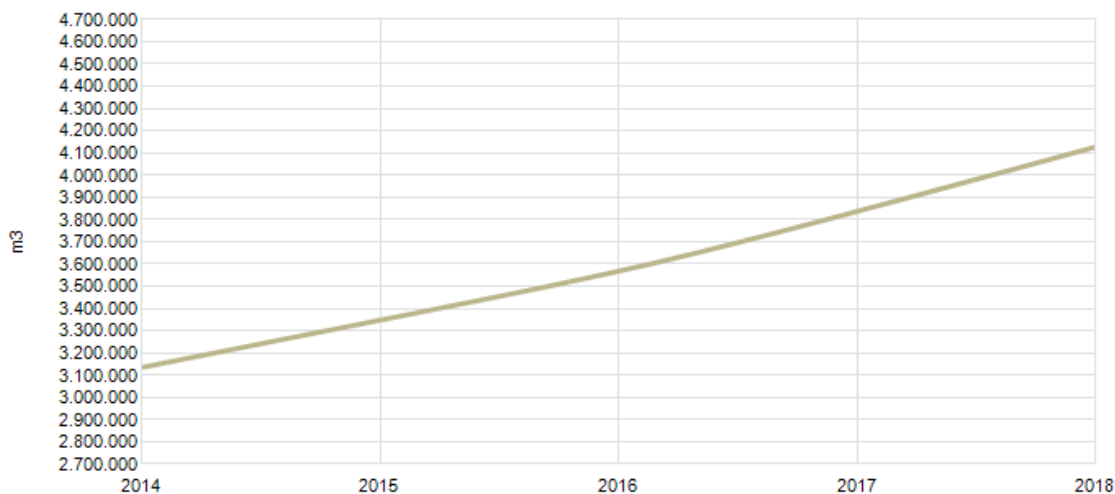
Ook hier geldt het streven dat alle bedrijven in Gelderland in 2020 alle erkende maatregelen hebben getroffen. Gelderland kent een flink aantal energie-grootgebruikers waarvoor sectorspecifieke afspraken gelden.

Levering van energie aan de Industrie, Energie, Afval en Water

In onderstaande grafieken en bijbehorende tabellen worden de trends weergegeven in de levering van respectievelijk gas en elektriciteit van de branches in de sector Industrie, Energie, Afval en Water.

Levering van gas van de branches in de sector Industrie, Energie, Afval en Water

NB: De levering van de branche Energieproductie wordt niet getoond. Dit gas wordt grotendeels gebruikt voor elektriciteitsproductie. De geproduceerde elektriciteit wordt reeds als geleverde elektriciteit opgenomen in de gegevens.

— Winning van delfstoffen (SBI B) — Industrie (SBI C)
 — Winning en distr. van water en afval(water)beheer en sanering (SBI E) — Bouwnijverheid (SBI F)
 Eenheid: m³

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

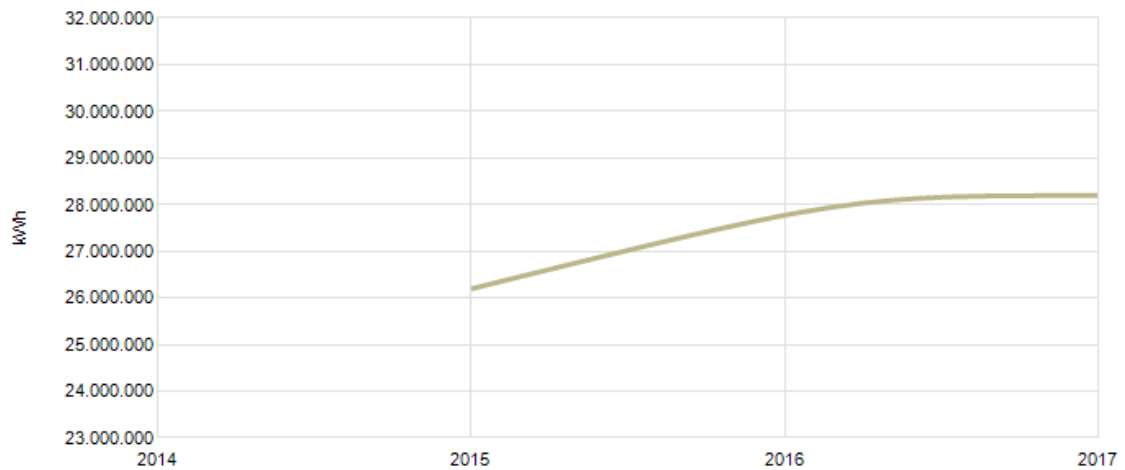
Overzicht van de bijbehorende cijfers van de levering van gas, afgerond op 1000.

	2014	2015	2016	2017	2018
Gas geleverd aan Winning van delfstoffen (SBI B)	?	?	?	?	?
Gas geleverd aan Industrie (SBI C)	?	?	?	?	?
Gas geleverd aan Winning en distr. van water en afval(water)beheer en sanering (SBI E)	?	?	?	?	?
Gas geleverd aan Bouwnijverheid (SBI F)	3.135.000	3.348.000	?	?	4.127.000

Eenheid: m³

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Levering van elektriciteit aan de branches in de sector Industrie, Energie, Afval en Water.

- Winning van delfstoffen (SBI B)
  - Productie en distr. van elekt., gas, stoom en gekoelde lucht (SBI D)
  - Bouwnijverheid (SBI F)
  - Industrie (SBI C)
  - Winning en distr. van water en afval(water)beheer en sanering (SBI E)
- Eenheid: kWh

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Overzicht van de bijbehorende cijfers, afgerond op 1000.

	2014	2015	2016	2017	2018
Elektriciteit geleverd aan Winning van delfstoffen (SBI B)	?	?	?	?	?
Elektriciteit geleverd aan Industrie (SBI C)	?	?	?	?	?
Elektriciteit geleverd aan Productie en distr. van elekt., gas, stoom en gekoelde lucht (SBI D)	?	?	?	?	?
Elektriciteit geleverd aan Winning en distr. van water en afval(water)beheer en sanering (SBI E)	?	?	?	?	?
Elektriciteit geleverd aan Bouwnijverheid (SBI F)	?	26.194.000	?	28.194.000	?

Eenheid: kWh

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

I.4 Mobiliteit

Hoewel mobiliteit binnen GEA als "een zeer belangrijke thematiek" wordt erkend zijn er vooralsnog geen meetbare doelen gesteld wat betreft energiebesparing. Wel zet Gelderland flink in op schaalvergroting van elektrisch vervoer.

Hieronder worden de trends met betrekking tot het energieverbruik in verkeer en vervoer in beeld gebracht alsmede de ontwikkelingen op het gebied van verschillende onderwerpen op het terrein van duurzame mobiliteit.

Verbruik voertuigbrandstoffen

Hieronder een weergave van de trends in verbruik van voertuigbrandstoffen in verkeer en vervoer en daarnaast enkele gegevens over de ontwikkelingen m.b.t. elektrische vervoer, deelauto's en OV-gebruik. Vervolgens de inzet van (de) gemeente(n) voor het verduurzamen van mobiliteit. Tevens de ontwikkeling van de voorraad geregistreerde personen- en bedrijfsauto's in uw gebied.

	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal personenauto's per 1 januari	323.765	327.910	333.185	339.485	345.065
Aantal geregistreerde bedrijfsauto's per 1 januari	33.128	33.542	34.225	35.680	35.987

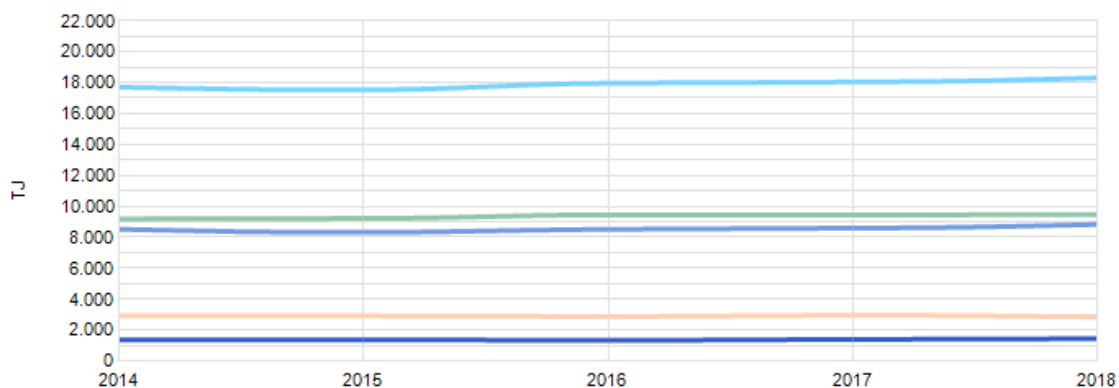
Eenheid: aantal

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

Energiegebruik vervoersmodaliteiten

Hieronder volgen de trendgrafieken met bijbehorende cijfers met betrekking tot het energiegebruik van de aanwezige vervoersmodaliteiten op het eigen grondgebied.

Overzicht energiegebruik vervoersmodaliteiten in TJ

- wegverkeer totaal (diesel, benzine, LPG en aardgas)
- wegverkeer auto(snel)wegen (> 99 km/h, diesel, benzine, LPG en aardgas)
- wegverkeer excl. auto(snel)wegen (diesel, benzine, LPG en aardgas)
- mobiele werktuigen (diesel, benzine en LPG)
- binnen- en recreatievaart (diesel en benzine)
- zeescheepvaart en visserij (diesel en stookolie)

Eenheid: TJ

Bron: Berekening brandstof

De bijbehorende cijfers, afgerond op 1 TJ.

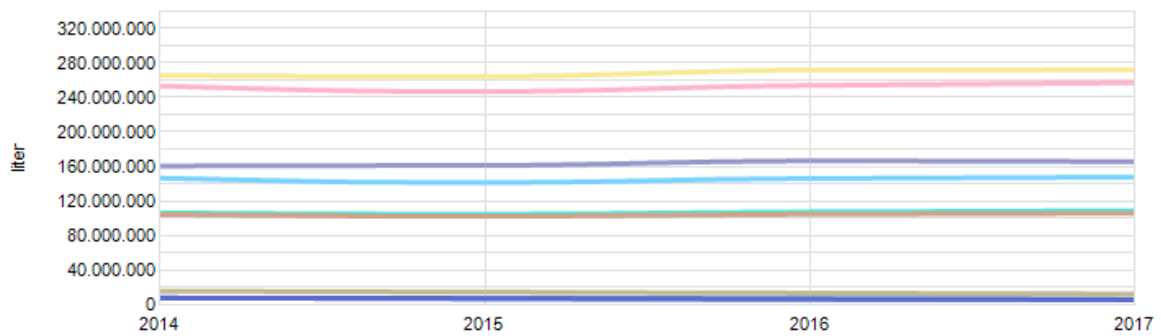
	2014	2015	2016	2017	2018
wegverkeer totaal (diesel, benzine, LPG en aardgas)	17.698	17.531	17.957	18.035	18.303
wegverkeer auto(snel)wegen (> 99 km/h, diesel, benzine, LPG en aardgas)	9.180	9.214	9.446	9.447	9.473
wegverkeer excl. auto(snel)wegen (diesel, benzine, LPG en aardgas)	8.518	8.316	8.511	8.588	8.831
mobiele werktuigen (diesel, benzine en LPG)	1.370	1.361	1.339	1.392	1.438
binnen- en recreatievaart (diesel en benzine)	2.932	2.914	2.877	2.946	2.844
zeescheepvaart en visserij (diesel en stookolie)	0	0	0	0	0

Eenheid: TJ

Bron: Berekening brandstof

Wegverkeer

Hieronder de trends in het brandstofgebruik van het wegverkeer op het eigen grondgebied.

— Benzinegebruik wegverkeer (excl. auto(snel)wegen > 99 km/h)
 — Benzinegebruik wegverkeer auto(snel)wegen > 99 km/h
— Dieselgebruik wegverkeer (excl. auto(snel)wegen > 99 km/h)
 — Dieselgebruik wegverkeer auto(snel)wegen > 99 km/h
— LPG-gebruik wegverkeer (excl. auto(snel)wegen > 99 km/h)
 — LPG-gebruik wegverkeer auto(snel)wegen > 99 km/h
— Benzinegebruik wegverkeer totaal
 — Dieselgebruik wegverkeer totaal
— LPG-gebruik wegverkeer totaal

Eenheid: liter

Bron: Berekening brandstof

Hieronder de bijbehorende cijfers.

	2014	2015	2016	2017	2018
Benzinegebruik wegverkeer (excl. auto(snel)wegen > 99 km/h)	146.594.167	141.578.655	146.114.891	147.747.303	158.324.578
Benzinegebruik wegverkeer auto(snel)wegen > 99 km/h	106.511.231	105.085.765	107.587.935	108.964.861	108.468.377
Dieselgebruik wegverkeer (excl. auto(snel)wegen > 99 km/h)	104.654.871	102.693.184	104.847.718	105.983.455	104.575.309
Dieselgebruik wegverkeer auto(snel)wegen > 99 km/h	160.524.232	161.353.589	166.400.582	165.587.844	167.670.272
LPG-gebruik wegverkeer (excl. auto(snel)wegen > 99 km/h)	8.100.610	7.517.750	7.013.674	6.489.812	5.158.223
LPG-gebruik wegverkeer auto(snel)wegen > 99 km/h	7.956.653	7.349.787	6.696.635	6.137.970	4.759.101
Benzinegebruik wegverkeer totaal	253.105.398	246.664.420	253.702.827	256.712.164	266.792.954
Dieselgebruik wegverkeer totaal	265.179.103	264.046.773	271.248.301	271.571.299	272.245.580
LPG-gebruik wegverkeer totaal	16.057.263	14.867.536	13.710.309	12.627.782	9.917.325

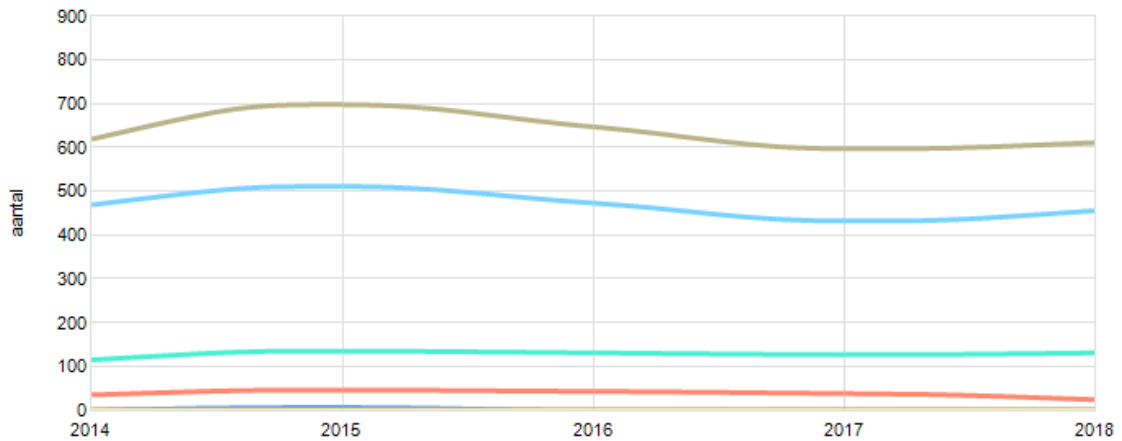
Eenheid: liter

Bron: Berekening brandstof

Overige indicatoren mobiliteit

Aardgasvoertuigen

In onderstaande grafiek en tabel een weergave van de trends in aantallen geregistreerde aardgasvoertuigen op het eigen grondgebied.

- personenauto's op aardgas (CNG)
  - zware bedrijfsauto's op aardgas (CNG) (> 3500 kg)
  - driewielauto's op aardgas (CNG)
  - bromfietsen op aardgas (CNG)
  - lichte bedrijfsauto's op aardgas (CNG) (< 3500 kg)
  - bussen op aardgas (CNG)
  - motorfietsen op aardgas (CNG)
  - voertuigen op aardgas (CNG) totaal
- Eenheid: aantal

Bron: RDW - Rijksdienst voor het Wegverkeer (bewerking door RVO - Rijksdienst voor Ondernemend Nederland)

De bijbehorende cijfers:

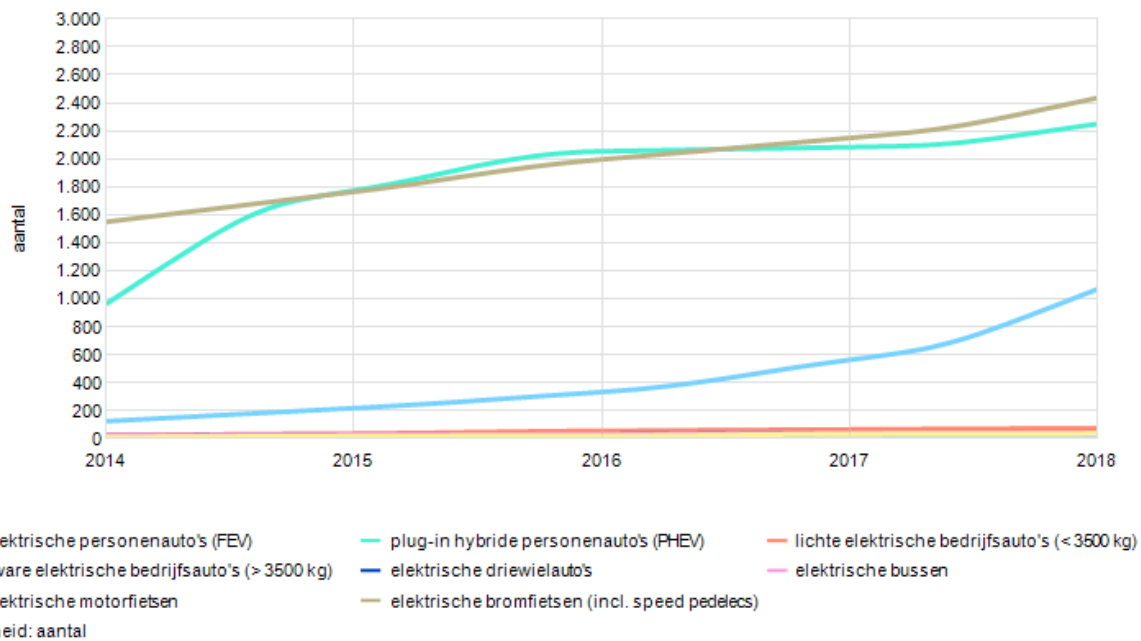
	2014	2015	2016	2017	2018
Aantal geregistreerde personenauto's op aardgas (CNG)	469	511	473	432	456
Aantal geregistreerde lichte bedrijfsauto's op aardgas (CNG) (< 3500 kg)	115	135	131	127	131
Aantal geregistreerde zware bedrijfsauto's op aardgas (CNG) (> 3500 kg)	35	46	43	38	24
Aantal geregistreerde bussen op aardgas (CNG)	0	6	0	0	0
Aantal geregistreerde driewielauto's op aardgas (CNG)	0	0	0	0	0
Aantal geregistreerde motorfietsen op aardgas (CNG)	0	0	0	0	0
Aantal geregistreerde bromfietsen op aardgas (CNG)	0	0	0	0	0
Aantal geregistreerde voertuigen op aardgas (CNG) totaal	619	698	647	597	611

Eenheid: aantal

Bron: RDW - Rijksdienst voor het Wegverkeer (bewerking door RVO - Rijksdienst voor Ondernemend Nederland)

Elektrische voertuigen

In de volgende trendgrafiek en tabel worden de aantallen weergegeven van geregistreerde elektrische voertuigen op het eigen grondgebied.

Bron: RDW - Rijksdienst voor het Wegverkeer (bewerking door RVO - Rijksdienst voor Ondernemend Nederland)

De bijbehorende cijfers.

	2014	2015	2016	2017	2018
Aantal geregistreerde elektrische personenauto's (FEV)	126	220	335	565	1.071
Aantal geregistreerde plug-in hybride personenauto's (PHEV)	964	1.774	2.054	2.084	2.251
Aantal geregistreerde lichte elektrische bedrijfsauto's (< 3500 kg)	26	38	57	67	76
Aantal geregistreerde zware elektrische bedrijfsauto's (> 3500 kg)	6	5	6	0	1
Aantal geregistreerde elektrische driewielauto's	22	25	31	41	42
Aantal geregistreerde elektrische bussen	23	29	33	41	42
Aantal geregistreerde elektrische motorfietsen	12	19	22	34	38
Aantal geregistreerde elektrische bromfietsen (incl. speed pedelecs)	1.550	1.765	1.996	2.150	2.436

Eenheid: aantal

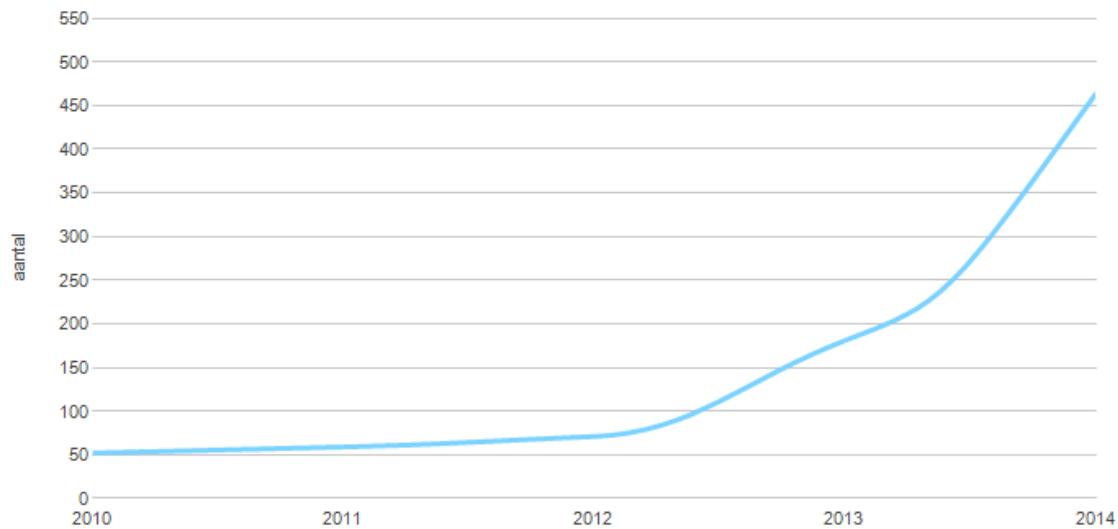
Bron: RDW - Rijksdienst voor het Wegverkeer (bewerking door RVO - Rijksdienst voor Ondernemend Nederland)

Deelauto's

Hieronder de trends in aantallen geregistreerde deelauto's op het eigen grondgebied.

Op gemeenteniveau zijn de meest recente cijfers beschikbaar tot 2014. Voor recentere informatie kunt u terecht in de rapportage voor provincie Gelderland waar cijfers tot 2019 gepresenteerd worden.

— aantal deelauto's

Eenheid: aantal

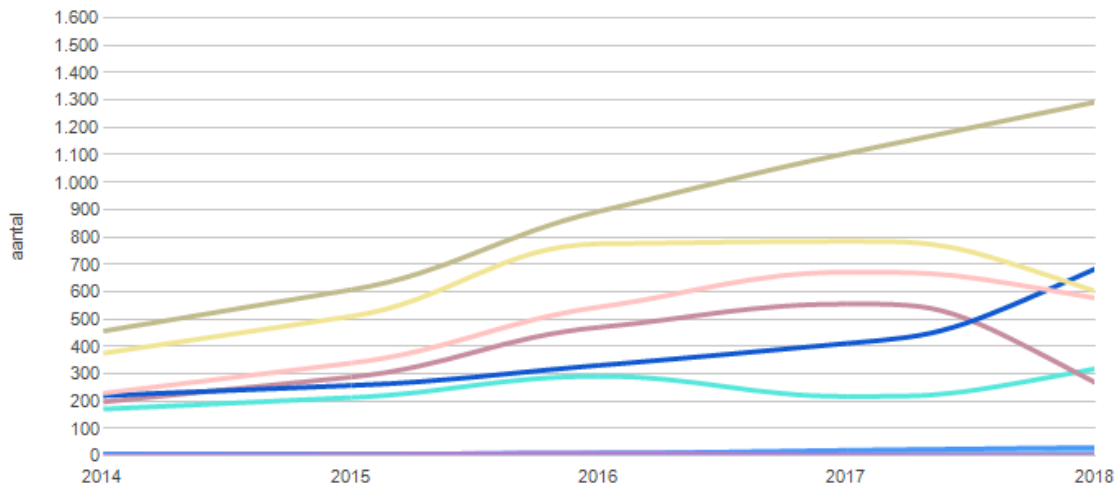
Bron: Kennisplatform CROW-KpVV

De bijbehorende cijfers:

	2010	2011	2012	2013	2014
aantal deelauto's	52	59	71	181	464
Eenheid:	aantal				
Bron:	Kennisplatform CROW-KpVV				

Laadinfrastructuur

De volgende grafiek en cijfermatig overzicht betreft de trends in aantallen geregistreerde elektrische laadpalen en laadpunten op het eigen grondgebied.

- Aantal publieke snellaadpalen voor elektrische auto's
  - Aantal publieke reguliere laadpalen voor elektrische auto's
  - Aantal semi-publieke snellaadpalen voor elektrische auto's
  - Aantal semi-publieke reguliere laadpalen voor elektrische auto's
  - Aantal publieke snellaadpunten voor elektrische auto's
  - Aantal publieke reguliere laadpunten voor elektrische auto's
  - Aantal semi-publieke snellaadpunten voor elektrische auto's
  - Aantal semi-publieke reguliere laadpunten voor elektrische auto's
  - Totaal aantal (semi)publieke laadpalen voor elektrische auto's
  - Totaal aantal (semi)publieke laadpunten voor elektrische auto's
- Eenheid: aantal

Bron: Ecomovement

Bijbehorende cijfers:

	2014	2015	2016	2017	2018
Aantal publieke snellaadpalen voor elektrische auto's	6	6	9	10	13
Aantal publieke reguliere laadpalen voor elektrische auto's	171	213	291	217	318
Aantal semi-publieke snellaadpalen voor elektrische auto's	1	3	5	2	3
Aantal semi-publieke reguliere laadpalen voor elektrische auto's	197	288	470	555	268
Aantal publieke snellaadpunten voor elektrische auto's	6	6	9	20	30
Aantal publieke reguliere laadpunten voor elektrische auto's	220	257	331	411	683
Aantal semi-publieke snellaadpunten voor elektrische auto's	1	5	10	4	3
Aantal semi-publieke reguliere laadpunten voor elektrische auto's	229	339	544	671	577
Totaal aantal (semi)publieke laadpalen voor elektrische auto's	375	510	775	784	602
Totaal aantal (semi)publieke laadpunten voor elektrische auto's	456	607	894	1.106	1.293

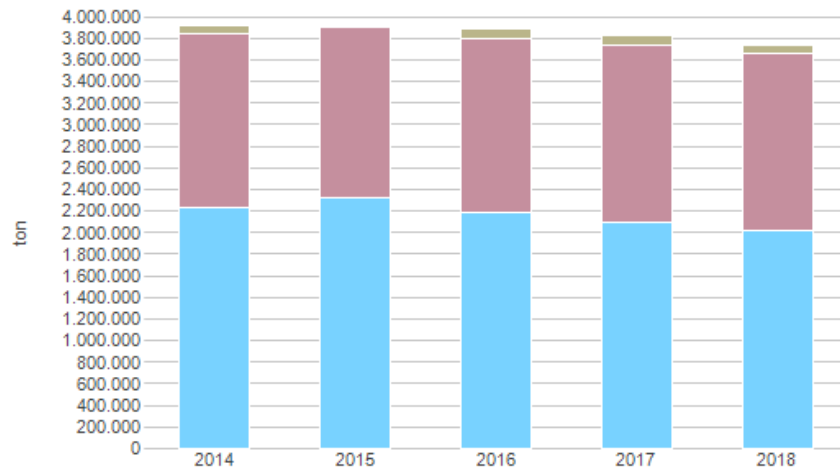
Eenheid: aantal

Bron: Ecomovement

I.5 CO2-Uitstoot

De energiedragers gas, elektriciteit, warmte en voertuigbrandstoffen zijn met behulp van CO2-emissiefactoren omgerekend naar de corresponderende hoeveelheden uitgestoten CO2.

Trendoverzicht CO2-uitstoot als gevolg van energiegebruik

- CO2-uitstoot Gebouwde Omgeving (gas, elektr. en warmte, tier 3/tier 2)
  - CO2-uitstoot Verkeer en vervoer incl. auto(snel)wegen, excl. elektr. railverkeer (scope 1, tier 1)
  - CO2-uitstoot Industrie, Energie, Afval en Water (gas en elektr., tier 3)
  - CO2-uitstoot Landbouw, bosbouw en visserij, SBI A (gas, elektr., tier 3)
- Eenheid: ton

Bron: Berekening CO2-uitstoot o.b.v. emissiefactoren, Emissieregistratie

Onderstaand zijn de daadwerkelijke getallen weergegeven:

	2014	2015	2016	2017	2018
CO2-uitstoot Woningen, temperatuurgecorrigeerd (sjv gas en elektr., tier 3 en warmte, tier 2)	1.235.433	1.254.068	1.200.946	1.167.453	1.139.327
CO2-uitstoot Commerciële dienstverlening (gas, elektr. incl elektr. railverkeer, tier 3)	567.041	601.697	569.071	538.531	512.268
CO2-uitstoot Publieke dienstverlening (gas en elektr., tier 3)	430.746	463.001	412.538	395.279	368.412
CO2-uitstoot Verkeer en vervoer incl. auto(snel)wegen, excl. elektr. railverkeer (scope 1, tier 1)	1.605.557	1.589.714	1.618.444	1.632.636	1.649.055
CO2-uitstoot Industrie, Energie, Afval en Water (gas en elektr., tier 3)	?	?	?	?	?
CO2-uitstoot Landbouw, bosbouw en visserij, SBI A (gas, elektr., tier 3)	86.082	?	79.819	86.509	77.735

Eenheid: ton

Bron: Berekening CO2-uitstoot o.b.v. emissiefactoren
 Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens
 Emissieregistratie

Emissiefactoren

In onderstaande tabel staan de emissiefactoren gebruikt bij berekening van de CO₂ uitstoot genoteerd. De energiedragers gas, elektriciteit, warmte en voertuigbrandstoffen zijn met behulp van CO₂-emissiefactoren omgerekend naar de corresponderende hoeveelheden uitgestoten CO₂.

	2015	2016	2017	2018
Emissiefactor aardgas (ton) [ton/m³]	0,001788	0,001788	0,001791	0,001791
Emissiefactor elektriciteit (ton) [ton/kWh]	0,000530	0,000490	0,000450	0,000430
Emissiefactor stadswarmte [ton/GJ]	0,035159	0,035159	0,035159	0,035063
Emissiefactor benzine [ton per TJ]	72,93096	73,04120	73,04120	73,04120
Emissiefactor diesel [ton per TJ]	72,53671	72,60519	72,60519	72,60519
Emissiefactor LPG [ton per TJ]	66,70000	66,70000	66,70000	66,70000

Bron: Nederlandse lijst van energiedragers en standaard CO₂-emissiefactoren

Rapport CBS, ECN, PBL, RVO

Lijst CO₂emissiefactoren.nl

Emissieregistratie

DEEL II - OPWEKKING VAN HERNIEUWBARE ENERGIE

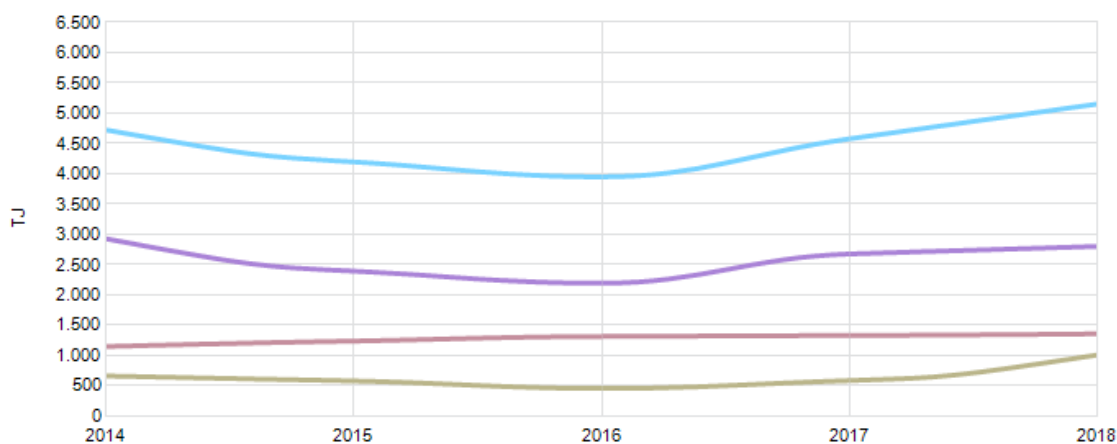
In navolging van het landelijke Energieakkoord heeft het GEA de volgende doelen gesteld:

- 14% duurzame energie in 2020 (conform Energieakkoord)
- Gelderland heeft voor 2020 een opgave van 230.5 MW aan windenergie.

Op dit terrein zijn de sleutelwoorden binnen het GEA 'opschalen' en 'versnellen'. In dit deel van de rapportage de trends met betrekking tot de opwekking van hernieuwbare energie.

Hernieuwbare energie

De onderstaande grafiek en bijbehorende tabel geven de trends weer in hernieuwbare energie in drie verschillende energiedragers en getotaliseerd.

- Totaal bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer)
  - Totaal bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit
  - Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte
  - Totaal bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer
- Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

De bijbehorende cijfers:

	2014	2015	2016	2017	2018
Totaal bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer)	4.718	4.190	3.943	4.574	5.149
Totaal bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit	1.142	1.232	1.308	1.324	1.351
Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte	2.920	2.386	2.187	2.671	2.795
Totaal bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer	655	572	449	579	1.003

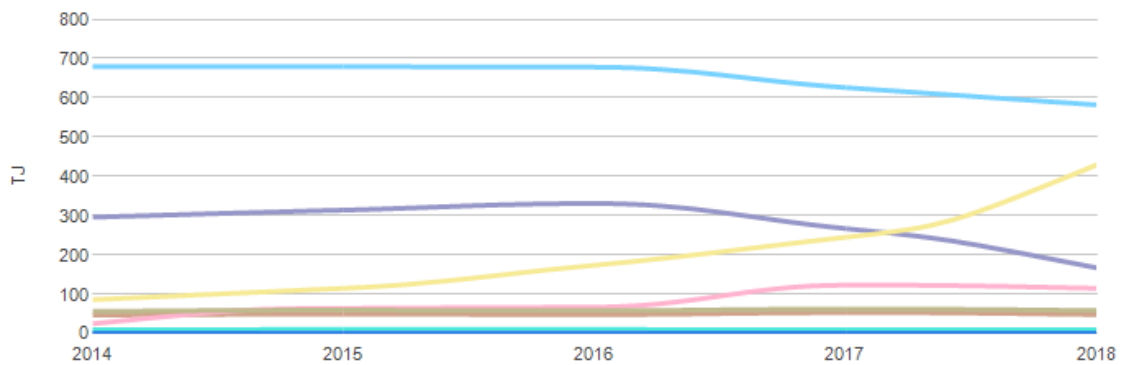
Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Toelichting: In tegenstelling tot de gegevens met betrekking tot energieverbruik gaat het bij de gegevens met betrekking tot hernieuwbare energie grotendeels om schattingen. De reden daarvoor is dat voor de meeste vormen van hernieuwbare energie geen meetgegevens van de daadwerkelijk opgewekte energie beschikbaar zijn. Van de meeste vormen van hernieuwbare energie zijn wel de opgestelde vermogens of andere karakteristieken per gemeente bekend. Op basis van deze karakteristieken kan een schatting gemaakt worden van de daadwerkelijk opgewekte energie. Dit gebeurt door het Nederlandse totaal aan opgewekte energie, bijvoorbeeld de totale hoeveelheid wind- of zonne-energie, te verdelen over alle Nederlandse gemeenten naar rato van het per gemeente opgestelde vermogen, bijvoorbeeld het opgestelde vermogen aan windturbines en zonnepanelen. Deze methode wordt alloceren genoemd en is voor de meeste, maar niet alle, vormen van hernieuwbare energie mogelijk. In de bijlagen staat uitgebreider beschreven hoe de methode werkt en welke karakteristieken als verdeelsleutel worden gebruikt.

Opgewekte hernieuwbare elektriciteit

Hieronder een weergave van de trends in opwek van hernieuwbare elektriciteit via diverse technieken.

- Afvalverbrandingsinstallatie hern. elektriciteit (tier 2)
  - Biogas covergisting hern. elektriciteit (tier 1/2)
  - Biogas RWZI hern. elektriciteit (bruto, tier 3)
  - Decentrale verbranding biomassa WKK hern. elektriciteit (tier 1/2)
  - Stortgas hernieuwbare elektriciteit (tier 3)
  - Waterkracht hern. elektriciteit genormaliseerd (tier 1)
  - Wind op land hern. elektriciteit genormaliseerd (tier 1/2)
  - Zonnestroom
  - Totaal bekende hernieuwbare elektriciteit uit biogas (covergisting, stortgas, GFT, VGI, RWZI)
- Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat Modelmatige verdeling Nederlands en (multi)provinciaal totaal, Werkgroep Afvalregistratie

In onderstaand overzicht staan de bijbehorende cijfers.

	2014	2015	2016	2017	2018
Afvalverbrandingsinstallatie hern. elektriciteit (tier 2)	679	679	678	626	582
Biogas covergisting hern. elektriciteit (tier 1/2)	9	10	10	9	9
Biogas RWZI hern. elektriciteit (bruto, tier 3)	47	49	48	53	48
Decentrale verbranding biomassa WKK hern. elektriciteit (tier 1/2)	296	314	331	267	167
Stortgas hernieuwbare elektriciteit (tier 3)	0	0	0	0	0
Waterkracht hern. elektriciteit genormaliseerd (tier 1)					
Wind op land hern. elektriciteit genormaliseerd (tier 1/2)	25	64	67	123	115
Zonnestroom	86	115	174	245	430
Totaal bekende hernieuwbare elektriciteit uit biogas (covergisting, stortgas, GFT, VGI, RWZI)	56	59	58	62	58

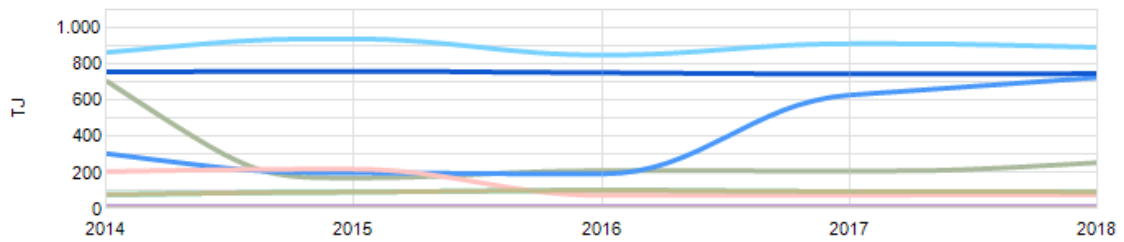
Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal
 Unie van Waterschappen
 Werkgroep Afvalregistratie (Rijkswaterstaat)
 CBS
 CBS statistiek zonnestroom, voorlopige schatting RWS
 CBS, Rijkswaterstaat Afvalregistratie en Unie van Waterschappen

Het onderwerp 'Totaal bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit uit biogas (covergisting, stortgas, GFT, VGI, RWZI)' is bekend voor provincie Gelderland. Op gemeente- en regioniveau zijn alleen de onderdelen covergisting, RWZI en stortgas bekend. De optelling van de gemeentelijke of regionale cijfers, en van de losse onderdelen komt daardoor niet overeen met het provinciale cijfer. Om deze reden worden zowel de losse onderdelen en het 'totaal hernieuwbare elektriciteit uit biogas' in bovenstaande tabel gepresenteerd.

Opgewekte hernieuwbare warmte

De volgende grafiek en tabel is een weergave van de trends van opgewekte hernieuwbare warmte via diverse technieken.

- Afvalverbrandingsinstallatie hernieuwbare warmte (tier 2)
  - Biogas RWZI hern. warmte (tier 3)
  - Biomassaketels bedrijven, alleen warmte (tier 1)
  - Geothermie warmte (diepe bodemenergie) (tier 1)
  - Decentrale verbranding biomassa WKK hern. warmte (tier 1)
  - Houtkachels woningen hernieuwbare warmte
  - Houtskool hern. warmte (tier 1)
  - WKO bodemenergie utiliteitsbouw (tier 1)
  - Stortgas hernieuwbare warmte (tier 3)
  - Totaal bekende hernieuwbare warmte uit biogas (covergisting, stortgas, GFT, VGI, RWZI)
- Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal, Unie van Waterschappen, CBS, Platform Geothermie, Werkgroep Afvalregistratie (Rijkswaterstaat), CBS, Rijkswaterstaat Afvalregistratie en Unie van Waterschappen

Tabel met de bijbehorende cijfers:

	2014	2015	2016	2017	2018
Afvalverbrandingsinstallatie hernieuwbare warmte (tier 2)	861	935	846	909	889
Biogas RWZI hern. warmte (tier 3)	79	93	102	96	94
Biomassaketels bedrijven, alleen warmte (tier 1)	705	171	210	209	255
Decentrale verbranding biomassa WKK hern. warmte (tier 1)	305	199	193	627	723
Geothermie warmte (diepe bodemenergie) (tier 1)					
Houtkachels woningen hernieuwbare warmte	753	757	749	743	744
Houtskool hern. warmte (tier 1)	12	12	12	12	12
WKO bodemenergie utiliteitsbouw (tier 1)	206	219	75	76	78
Stortgas hernieuwbare warmte (tier 3)	0	0	0	0	0
Totaal bekende hernieuwbare warmte uit biogas (covergisting, stortgas, GFT, VGI, RWZI)	79	93	102	96	94

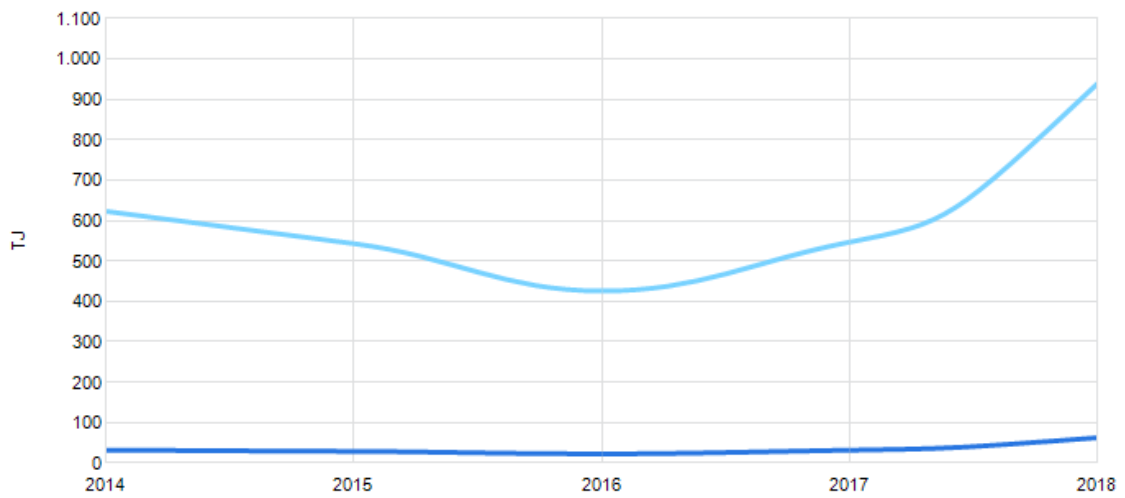
Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal
 Unie van Waterschappen
 CBS
 Platform Geothermie
 Werkgroep Afvalregistratie (Rijkswaterstaat)
 CBS, Rijkswaterstaat Afvalregistratie en Unie van Waterschappen

Het onderwerp 'Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte uit biogas (covergisting, stortgas, GFT, VGI, RWZI)' is alleen bekend voor provincie Gelderland. Op gemeente- en regioniveau zijn alleen de onderdelen RWZI en stortgas hiervan bekend. De optelling van de gemeentelijke of regionale cijfers, en van de losse onderdelen komt daardoor niet overeen met het provinciale cijfer. Om deze reden worden zowel de losse onderdelen en het 'totaal hernieuwbare warmte uit biogas' in bovenstaande tabel gepresenteerd.

Gebruikte hernieuwbare energie in verkeer en vervoer

Tot slot de trends in het gebruik van bijgemengde biobrandstoffen voor verkeer en vervoer.

— Biobrandstoffengebruik in wegverkeer (bijgemengd, tier 1) — Biobrandstoffengebruik mobiele werktuigen (bijgemengd, tier 1)

— Biogas hernieuwbare energie in verkeer en vervoer

Eenheid: Tj

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal, CBS, Rijkswaterstaat Afvalregistratie en Unie van Waterschappen

De bijbehorende cijfers:

	2014	2015	2016	2017	2018
Biobrandstoffengebruik in wegverkeer (bijgemengd, tier 1)	623	543	426	547	940
Biobrandstoffengebruik mobiele werktuigen (bijgemengd, tier 1)	32	29	23	32	63
Biogas hernieuwbare energie in verkeer en vervoer	-	-	-	-	-

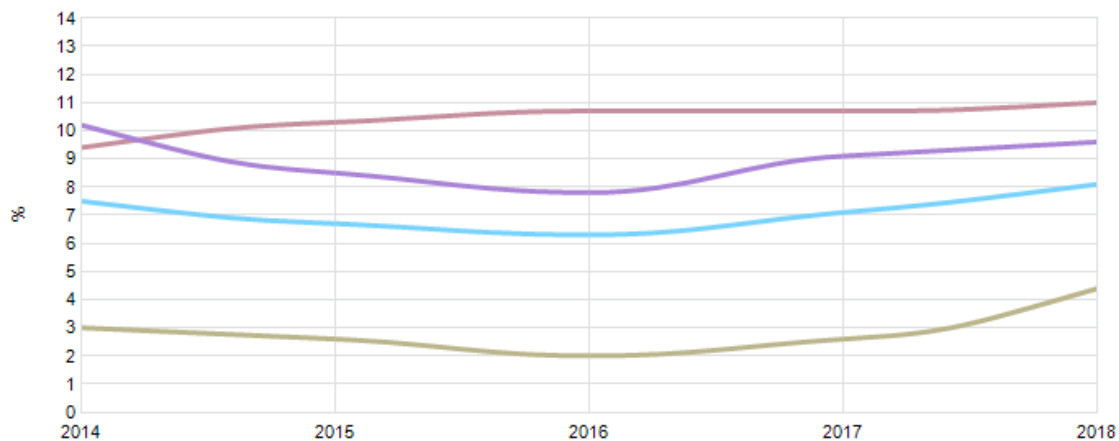
Eenheid: Tj

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

CBS, Rijkswaterstaat Afvalregistratie en Unie van Waterschappen

Percentages hernieuwbare energie

— Percentage bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer)

— Percentage bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit

— Percentage bekende opgewekte hernieuwbare warmte

— Percentage bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer

Eenheid: %

Bron: Berekening o.b.v. gegevens meerdere bronnen

De bijbehorende cijfers:

	2014	2015	2016	2017	2018
Percentage bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer)	7,5	6,7	6,3	7,1	8,1
Percentage bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit	9,4	10,3	10,7	10,7	11,0
Percentage bekende opgewekte hernieuwbare warmte	10,2	8,5	7,8	9,1	9,6
Percentage bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer	3,0	2,6	2,0	2,6	4,4

Eenheid: %

Bron: Berekening o.b.v. gegevens meerdere bronnen

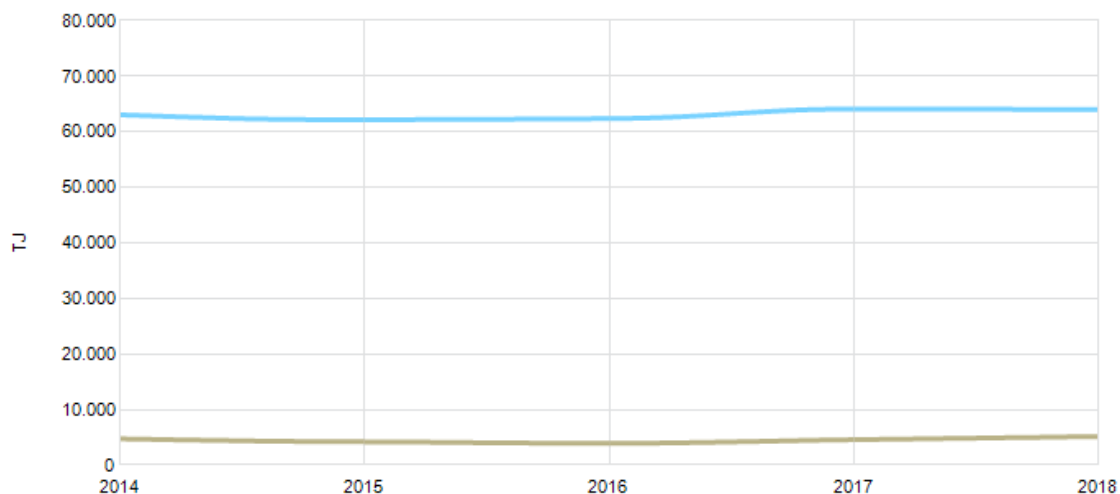
Toelichting: Door de hoeveelheden gebruikte energie en hernieuwbare energie op elkaar te delen kunnen de percentages hernieuwbare energie bepaald worden.

Hernieuwbare energie in relatie tot het totaal energiegebruik

De volgende grafieken en cijfers bieden inzicht in de ontwikkeling van hernieuwbare energie ten opzicht van het totale energiegebruik.

Hernieuwbare energie t.o.v. totaal energiegebruik

Deze trendgrafiek met de bijbehorende tabel geven de verhouding tussen het totale energiegebruik en de totale hernieuwbare energie weer.

— Totaal bekend energiegebruik (incl. hern. warmte, zonnestroom 'achter de meter' en auto(snel)wegen)

— Totaal bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer)

Eenheid: TJ

Bron: Berekening (sub)totalen, Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

De bijbehorende cijfers:

	2014	2015	2016	2017	2018
Totaal bekend energiegebruik (incl. hern. warmte, zonnestroom 'achter de meter' en auto(snel)wegen)	63.026	62.170	62.338	64.089	63.942
Totaal bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer)	4.718	4.190	3.943	4.574	5.149

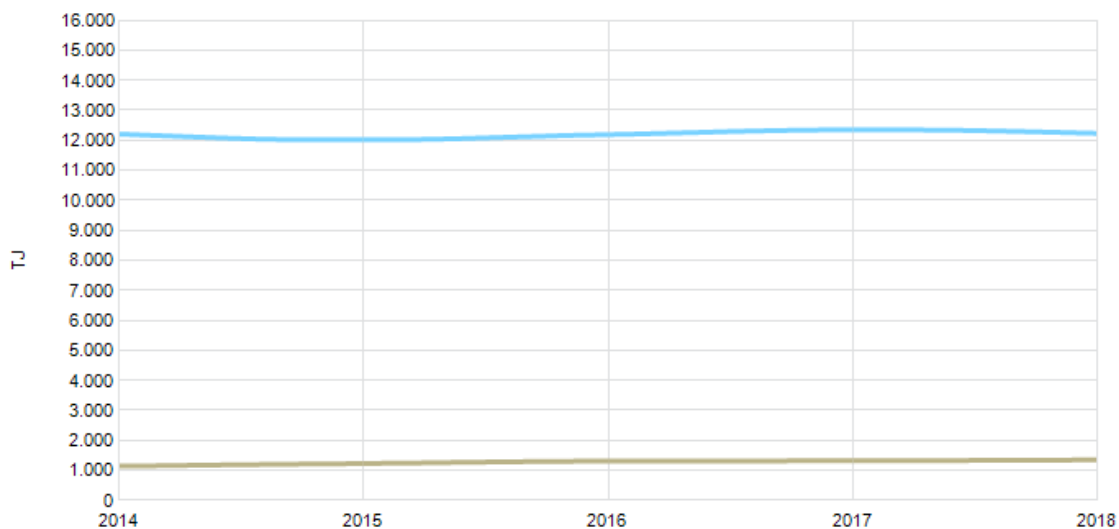
Eenheid: TJ

Bron: Berekening (sub)totalen

Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Opgewekte hernieuwbare elektriciteit t.o.v. totaal elektriciteitsgebruik

Het volgende is een vergelijkbare grafiek en overzicht maar dan toegespitst op de verhouding tussen het totale elektriciteitsgebruik en de totale opgewekte hernieuwbare elektriciteit.

— Totaal bekend elektriciteitsgebruik, incl. zonnestroom 'achter de meter' — Totaal bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit
 Eenheid: TJ

Bron: Berekening (sub)totalen, Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

De bijbehorende cijfers:

	2014	2015	2016	2017	2018
Totaal bekend elektriciteitsgebruik, incl. zonnestroom 'achter de meter'	12.206	12.017	12.189	12.345	12.232
Totaal bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit	1.142	1.232	1.308	1.324	1.351

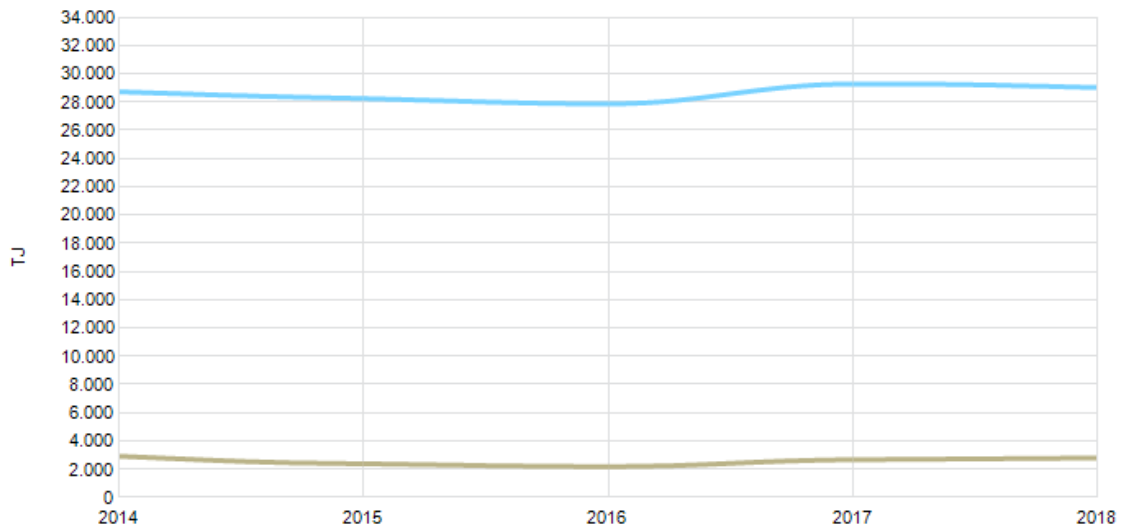
Eenheid: TJ

Bron: Berekening (sub)totalen

Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Opgewekte hernieuwbare warmte t.o.v. totaal warmtegebruik

De verhouding tussen het totale warmtegebruik en de totale opgewekte hernieuwbare warmte worden in de onderstaande grafiek en tabel weergegeven.

— Totaal bekend warmtegebruik (aardgas en (hern.) warmte) — Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte

Eenheid: Tj

Bron: Berekening o.b.v. gegevens meerdere bronnen, Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

De bijbehorende cijfers:

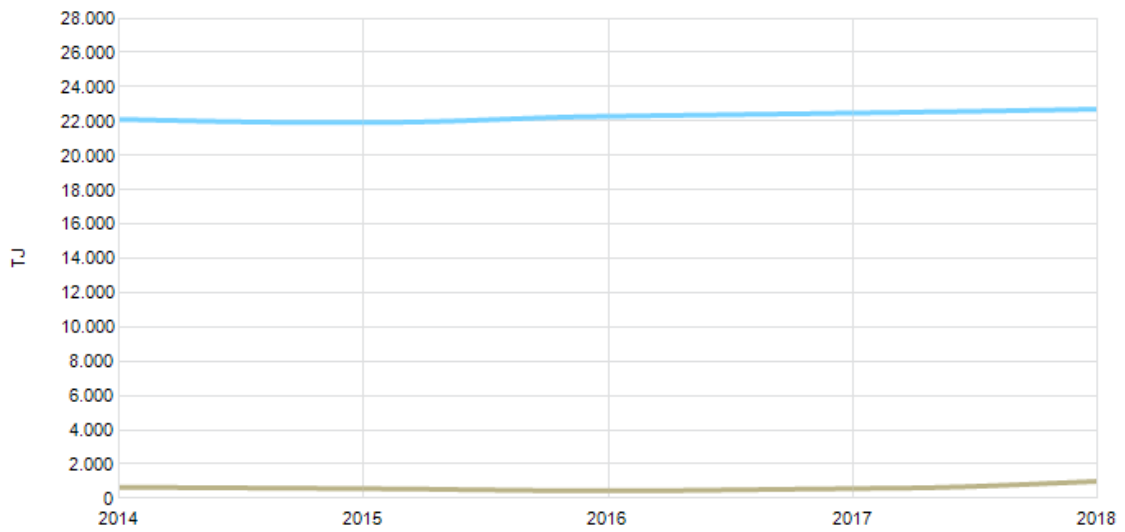
	2014	2015	2016	2017	2018
Totaal bekend warmtegebruik (aardgas en (hern.) warmte)	28.719	28.236	27.866	29.269	29.018
Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte	2.920	2.386	2.187	2.671	2.795

Eenheid: Tj

Bron: Berekening o.b.v. gegevens meerdere bronnen
Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Gebruik van hernieuwbare energie in verkeer en vervoer t.o.v. totaal energiegebruik verkeer en vervoer

Ook voor verkeer en vervoer wordt hieronder de verhouding tussen het totale energiegebruik en de totale gebruikte hernieuwbare energie in verkeer en vervoer ten opzichte van elkaar gepresenteerd.

— Verkeer en vervoer, incl. snelwegen, excl. railverkeer — Totaal bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer
Eenheid: TJ

Bron: Berekening brandstof, Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

De bijbehorende cijfers:

	2014	2015	2016	2017	2018
Totaal bekend energiegebruik Verkeer en vervoer (incl. auto(snel)wegen, excl. elektr. railverkeer)	22.101	21.916	22.283	22.475	22.692
Totaal bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer	655	572	449	579	1.003

Eenheid: TJ

Bron: Berekening brandstof

Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

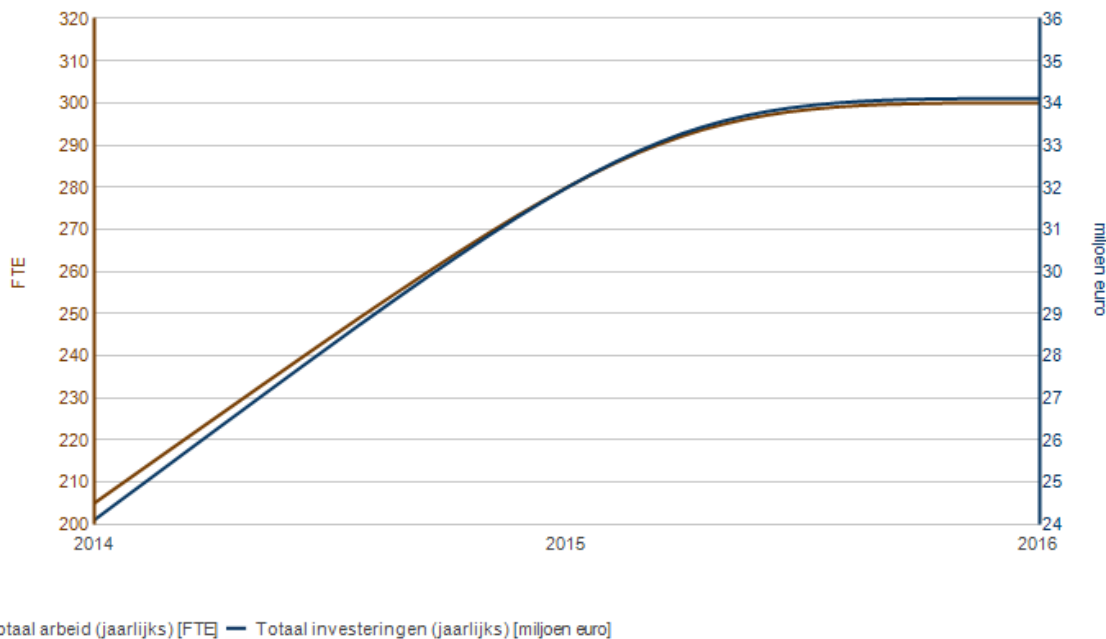
DEEL III - INVESTERINGEN EN WERKGELEGENHEID

Het versterken van de Gelderse economie en het creëren van structurele werkgelegenheid is een belangrijke motivator om de krachten te bundelen rond het Gelderse Energieakkoord. Het GEA heeft als ambities gesteld dat de investeringen de komende 6 jaren 11.000 arbeidsjaren en 1.800 voltijd banen moeten opleveren, vooral in duurzaam bouwen en renoveren. En daaraan gekoppeld een extra omzet van 270 miljoen/jaar. In dit deel een overzicht van bestaande gegevens gerelateerd aan deze ambities.

Investeringen en arbeid gerelateerd aan de energietransitie

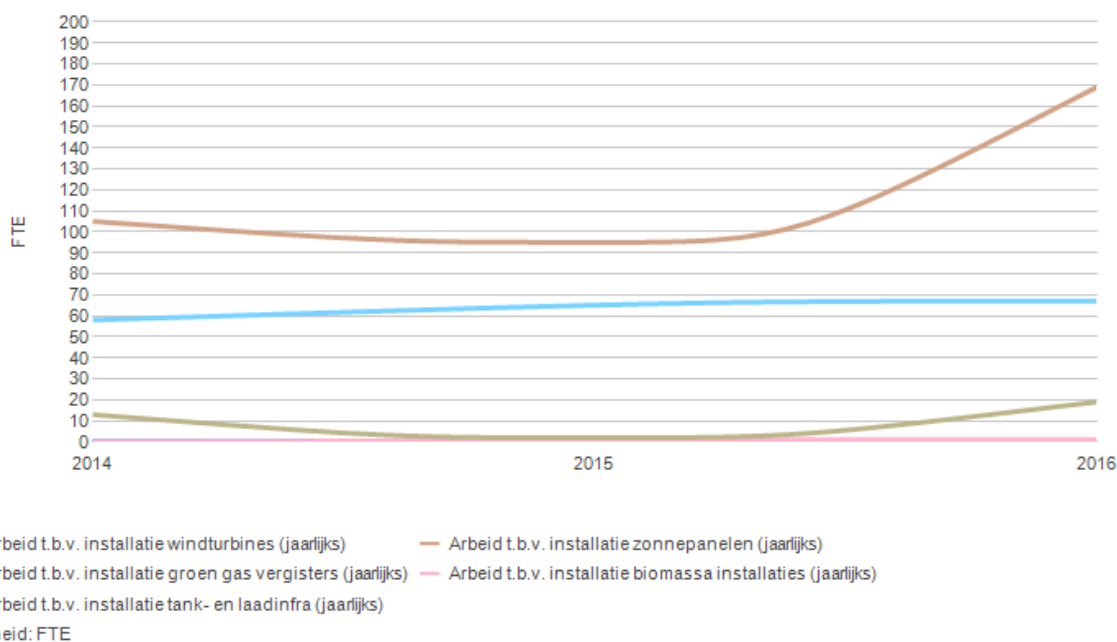
Van een deel van de geïnstalleerde technieken is bepaald hoeveel investeringen en arbeid deze met zich mee hebben gebracht.

Onderstaand een overzicht van de trend in totale investeringen en totale arbeid van de technieken waarvoor deze gegevens beschikbaar zijn.

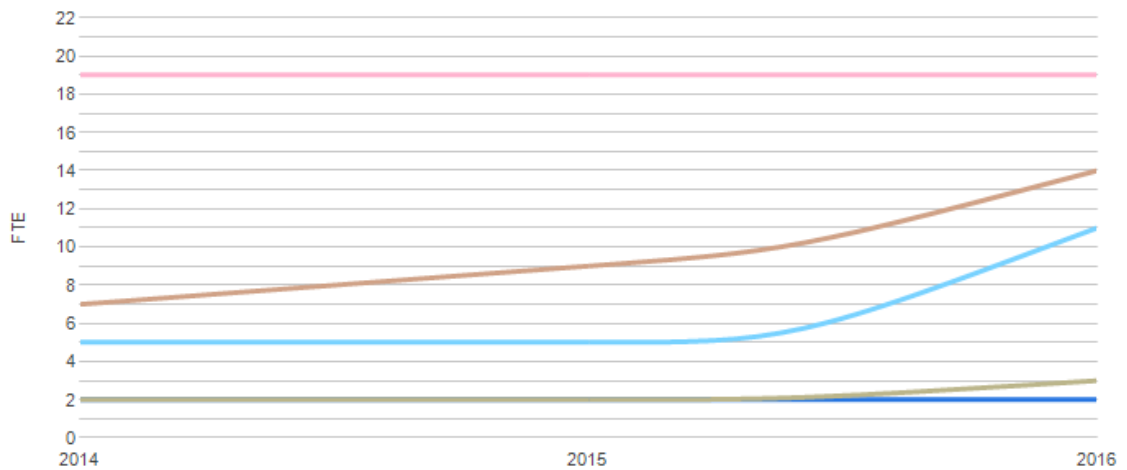
Bron: berekening Rijkswaterstaat o.b.v. kentallen ECN

De volgende grafiek zoomt in op de trend in totale investeringen en totale arbeid van de technieken waarvoor deze gegevens beschikbaar zijn.

Bron: berekening Rijkswaterstaat o.b.v. kentallen ECN

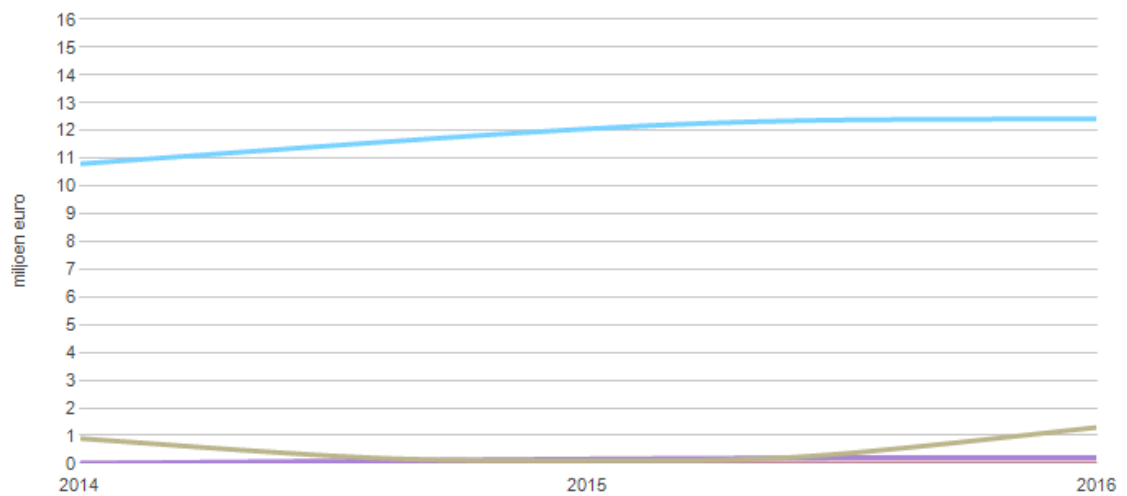
Hieronder worden specifiek de trends weergegeven in arbeid ten behoeve van het onderhoud van een aantal technieken.

— Arbeid t.b.v. onderhoud windturbines (jaarlijks) — Arbeid t.b.v. onderhoud zonnepanelen (jaarlijks)
 — Arbeid t.b.v. onderhoud groen gas vergisters (jaarlijks) — Arbeid t.b.v. onderhoud biomassa installaties (jaarlijks)
 — Arbeid t.b.v. onderhoud tank- en laadinfra (jaarlijks)
 Eenheid: FTE

Bron: berekening Rijkswaterstaat o.b.v. kentallen ECN

De laatste grafiek in deze serie biedt inzicht in de investeringen in een aantal technieken.

— Investerings in windturbines (jaarlijks) — Investerings in groen gas vergisters (jaarlijks)
 — Investerings in biomassa installaties (jaarlijks) — Investerings in tank- en laadinfra (jaarlijks)
 Eenheid: miljoen euro

Bron: berekening Rijkswaterstaat o.b.v. kentallen ECN

Tabel met de cijfers behorende bij de bovenstaande grafieken.

	2013	2014	2015	2016
Arbeid t.b.v. installatie windturbines (jaarlijks) [FTE]	0	58	?	67
Arbeid t.b.v. onderhoud windturbines (jaarlijks) [FTE]	0	5	5	11
Arbeid t.b.v. installatie zonnepanelen (jaarlijks) [FTE]	128	105	95	169
Arbeid t.b.v. onderhoud zonnepanelen (jaarlijks) [FTE]	5	7	9	14
Arbeid t.b.v. installatie groen gas vergisters (jaarlijks) [FTE]	0	0	?	0
Arbeid t.b.v. onderhoud groen gas vergisters (jaarlijks) [FTE]	2	2	2	2
Arbeid t.b.v. installatie biomassa installaties (jaarlijks) [FTE]	0	0	?	1
Arbeid t.b.v. onderhoud biomassa installaties (jaarlijks) [FTE]	19	19	19	19
Arbeid t.b.v. installatie tank- en laadinfra (jaarlijks) [FTE]	2	13	2	19
Arbeid t.b.v. onderhoud tank- en laadinfra (jaarlijks) [FTE]	1	2	2	3
Totaal arbeid (jaarlijks) [FTE]	155	205	?	300
Investerings in windturbines (jaarlijks) [miljoen euro]	0,0	10,8	?	12,4
Investerings in zonnepanelen (jaarlijks) [miljoen euro]	15,4	12,7	11,4	20,4
Investerings in groen gas vergisters (jaarlijks) [miljoen euro]	0,0	0,0	?	0,0
Investerings in biomassa installaties (jaarlijks) [miljoen euro]	0,0	0,0	?	0,2
Investerings in tank- en laadinfra (jaarlijks) [miljoen euro]	0,1	0,9	0,1	1,3
Totaal investeringen (jaarlijks) [miljoen euro]	15,5	24,1	?	34,1
Onderhoudskosten windturbines (jaarlijks) [miljoen euro]	0,0	0,5	0,5	1,1
Onderhoudskosten zon PV (jaarlijks) [miljoen euro]	0,4	0,6	0,7	1,1
Onderhoudskosten groen gas vergisters (jaarlijks) [miljoen euro]	0,2	0,2	0,2	0,2
Onderhoudskosten biomassa installaties (jaarlijks) [miljoen euro]	1,6	1,6	1,6	1,6
Onderhoudskosten tank- en laadinfrastructuur (jaarlijks) [miljoen euro]	0,1	0,1	0,1	0,2

Bron: berekening Rijkswaterstaat o.b.v. kentallen ECN

DEEL IV - ENERGIEKE SAMENLEVING, EDUCATIE EN INNOVATIE

ENERGIEKE SAMENLEVING GELDERLAND

“Onder Energieke Samenleving verstaan wij de personen en partijen die van onderop werken aan de energietransitie. Dit kunnen zij doen vanuit verschillende situaties: vanuit de relatief jonge lokale energie-initiatieven, vanuit bestaande wijk- en dorpsontwikkeling, vanuit huurdersverenigingen of vanuit het reguliere verenigingsleven zoals bijvoorbeeld vanuit sportclubs die hun vereniging willen verduurzamen en kosten willen besparen. Lokale initiatieven vervullen een cruciale rol in het betrekken van inwoners.” [Bron: Tafel Energieke Samenleving, Uitvoeringsplan 2016-2019]

Hieronder een overzicht van de Gelderse coöperatieve en collectieve initiatieven voor zover bekend bij HierOpgewekt tot en met 2017:

Lokale coöperaties spelen een belangrijke rol in het realiseren van hernieuwbare energie opwek en het behoud van draagvlak. In onderstaande tabel zijn enkele gegevens samengevat over de coöperaties die in 2017 actief zijn.

	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal collectieve zonprojecten [aantal]	19	31	42	96	129
Aantal coöperatieve windparken [aantal]	4	5	5	6	6
Aantal projectcoöperaties zon [aantal]	3	5	7		
Aantal zonprojecten met crowdfunding/ financiële participatie [aantal]	10	13	15		
Vermogen collectieve zonprojecten [kW]	1.472	2.702	3.792	10.766	14.681
Vermogen coöperatieve windparken [kW]	7.175	17.175	17.175	26.350	26.350
Vermogen projectcoöperaties zon [kW]	212,68	364,34	508,54		
Vermogen zonprojecten met crowdfunding/ financiële participatie [kW]	545,62	742,26	1.231,58		
Lokale Energiecoöperaties (cumulatief) [aantal]				51	59
Productie Coöperaties (cumulatief) [aantal]				30	38

Bron:

Lokale Energie Monitor

Aantal collectieve en coöperatieve initiatieven naar soort :

	Aantal collectieve zonprojecten	Aantal coöperatieve windparken	Lokale Energiecoöperaties (cumulatief)	Productie Coöperaties (cumulatief)
Gelderland: Aalten	2		1	
Gelderland: Apeldoorn	11		2	2
Gelderland: Arnhem	5		2	2
Gelderland: Barneveld	1		1	
Gelderland: Berg en Dal	4		1	
Gelderland: Berkelland	5		2	1
Gelderland: Beuningen			1	
Gelderland: Bronckhorst	7		5	
Gelderland: Brummen	1		1	1
Gelderland: Buren			2	
Gelderland: Culemborg	4	3	3	5
Gelderland: Doetinchem	1		2	
Gelderland: Druten	1		1	
Gelderland: Duiven				1
Gelderland: Ede	5			1
Gelderland: Epe			1	
Gelderland: Ermelo	2		1	
Gelderland: Harderwijk	3		1	1
Gelderland: Hattem	5		1	
Gelderland: Heerde	1		1	1
Gelderland: Heumen			2	1
Gelderland: Lingewaard	2		1	
Gelderland: Lochem	9		1	2
Gelderland: Montferland	2		2	
Gelderland: Neder-Betuwe	6		1	1
Gelderland: Nijkerk	7			1
Gelderland: Nijmegen	3	1	1	1
Gelderland: Nunspeet	1		1	
Gelderland: Oldebroek	1		1	2
Gelderland: Oost Gelre	8		3	1
Gelderland: Oude IJsselstreek		1	1	
Gelderland: Overbetuwe	2		3	2
Gelderland: Rheden	2			
Gelderland: Tiel	4		1	1
Gelderland: Voorst	5		1	1
Gelderland: Wageningen	4		3	1
Gelderland: West Betuwe	1	1	4	
Gelderland: West Maas en Waal	2			
Gelderland: Wijchen	3		1	
Gelderland: Winterswijk	2		1	
Gelderland: Zaltbommel	2		1	1
Gelderland: Zevenaar	1			1
Gelderland: Zutphen	4		1	7
Totaal	129	6	59	38

Eenheid: aantal

Opgewekt vermogen collectieve en coöperatieve initiatieven naar soort:

	Vermogen collectieve zonprojecten	Vermogen coöperatieve windparken
Gelderland: Aalten	130	
Gelderland: Apeldoorn	1.466	
Gelderland: Arnhem	325	
Gelderland: Barneveld	243	
Gelderland: Berg en Dal	225	
Gelderland: Berkelland	455	
Gelderland: Bronckhorst	823	
Gelderland: Brummen	35	
Gelderland: Culemborg	491	6.000
Gelderland: Doetinchem	155	
Gelderland: Druten	18	
Gelderland: Ede	544	
Gelderland: Ermelo	172	
Gelderland: Harderwijk	971	
Gelderland: Hattem	342	
Gelderland: Heerde	272	
Gelderland: Lingewaard	1.910	
Gelderland: Lochem	541	
Gelderland: Montferland	104	
Gelderland: Neder-Betuwe	253	
Gelderland: Nijkerk	526	
Gelderland: Nijmegen	235	10.000
Gelderland: Nunspeet	48	
Gelderland: Oldebroek	198	
Gelderland: Oost Gelre	830	
Gelderland: Overbetuwe	144	
Gelderland: Rheden	484	
Gelderland: Tiel	152	
Gelderland: Voorst	569	
Gelderland: Wageningen	539	
Gelderland: West Betuwe	31	10.350
Gelderland: West Maas en Waal	44	
Gelderland: Wijchen	507	
Gelderland: Winterswijk	146	
Gelderland: Zaltbommel	150	
Gelderland: Zevenaar	116	
Gelderland: Zutphen	491	
Totaal	14.681	26.350

Eenheid:

kW

Bron:

Lokale Energie Monitor

Toelichting: HierOpgewekt is het kennisplatform voor lokale duurzame energie initiatieven en initiatiefnemer van de Lokale Energie Monitor. Deze rapportage wordt jaarlijks en via www.hieropgewekt.nl beschikbaar gesteld. Door een samenwerking met de Klimaatmonitor kunnen de gegevens eveneens verwerkt worden in de jaarlijkse GEA monitoringsrapportages.

